

asplan
viak

Miljøovervåkingsprogram

Status og tilstandsovervåking av
automatisk fredete arkeologiske
kulturminner i utvalgte
kommuner

RAPPORT FRA REGISTRERINGER

2023

Sortland kommune

MOV-ARK RAPPORT NR. 8

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver:	Riksantikvaren
Tittel på rapport:	Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner
Oppdragsnavn:	Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner
Oppdragsnummer:	633801-01
Utarbeidet av:	Guro Skjelstad og Kjell Arne Valvik
Oppdragsleder:	Kjell Arne Valvik
Tilgjengelighet:	Åpen
Forsidefoto:	I Kirkevika, nord i Eidsfjorden, ligger ID 105769, et samisk kulturminne. Fire beingjemmer ligger i en steinur, øst på gressflaten på bildet. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

01	29. nov. 2023	Rapport	GS/KAV	AS
Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS

Forord

På vegne av Riksantikvaren har Asplan Viak AS gjennomført kontrollregistreringer av et utvalg automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Sortland kommune. Arbeidet er del av miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner».

Denne rapporten gjelder kontrollregistreringer gjennomført i Sortland kommune august 2023, og er åttende rapport i en serie av ti.

Registreringene ble utført av Kjell Arne Valvik og Guro Skjelstad. Rapporten er utarbeidet av Guro Skjelstad og Kjell Arne Valvik.

Leikanger, 18.12.2023

Kjell Arne Valvik

Oppdragsleder

Astrid Storøy

Kvalitetssikrer

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	5
	1.1. Bakgrunn og formål	5
	1.2. Kulturminnene som skal registreres	6
2.	Området	9
	2.1. Kulturhistorisk bakgrunn	10
	2.2. Utvalget av kulturminner	14
3.	Metode	16
	3.1. Tilstandsvurdering	16
	3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner	16
	3.3. Registrering	17
	3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde	18
	3.5. Effekter av vern	19
	3.6. Registreringskategorier	20
	3.7. Vernekategorier: A og B	22
	3.8. Analyse og statistikk	23
4.	Tidligere registreringer i Sortland kommune	24
5.	Funn og analyser av kontrollregistrering 2023	26
	5.1. Tilstand og tilstandsending	27
	5.2. Tap og årsak	32
	5.3. Skade og årsak	33
	5.4. Skjemming og årsak	42
	5.5. Forbedret/intakt og årsak	44
	5.6. Geografisk fordeling av endringer registrert i 2023	54
	5.7. Tap, skade og skjemming fordelt på kulturminneart	55
	5.8. Skade og skjemming fordelt på arealbrukstype	56
	5.9. Status i arealplaner	59
	5.10. Vernekategori	69

6.	Konklusjon	72
6.1.	Råd til feltarbeidet	75
6.2.	Råd til nye omdrev av miljøovervåkningsprogrammet	76
6.3.	Råd og forslag til oppfølging - til kommune og regional kulturmiljøforvaltning	77
7.	Tabell over registrerte lokaliteter	80
8.	Kilder	83
9.	Vedlegg - registreringskategorier	84

1. Innledning

Figur 1-1. Gravminnet ID 9405, på Røykneset i Godfjorden ligger som før uten endring i tilstand. Lokaliteten er registrert med tilstandstype skadet på grunn av eldre plyndringsgrop i røysen. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak.

1.1. Bakgrunn og formål

Miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner» (*MOV arkeologi*), beskriver tilstand og registrerer endringer for et utvalg automatisk fredete kulturminner i et representativt utvalg kommuner. De innsamlede dataene skal inngå i oppbyggingen av lange tidsserier som er relatert til miljøforvaltningens kunnskapsbehov og løpende forvaltning. Programmet gir Riksantikvaren grunnlag for å rapportere og styre i henhold til de nasjonale målene for kulturminneforvaltningen.

Programmet bygger på:

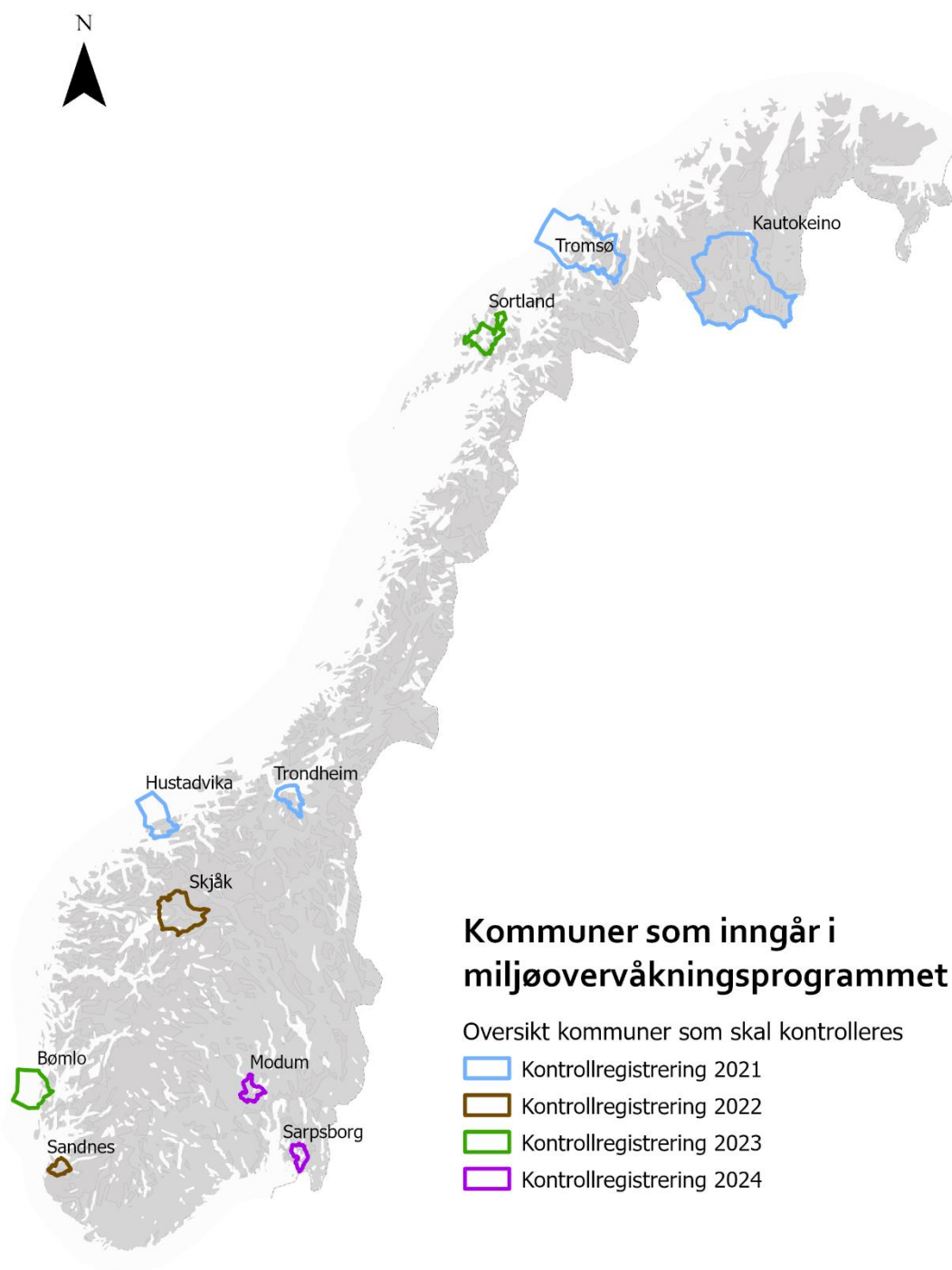
- det første miljøovervåkningsprogrammet *Fortidens minner i dagens landskap, status for automatisk fredete kulturminner i utvalgte kommuner*. Programmet ble gjennomført i regi av Riksantikvaren i løpet av perioden 2000 til 2014. Målet var å få en oversikt over utvikling av tap og skade blant arkeologiske kulturminner gjennom kontroll i 16 utvalgte kommuner. Arbeidet ble utført av NIKU på oppdrag av Riksantikvaren.
- første omdrev i miljøovervåkningsprogrammet: *Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner*. Kontrollregistreringene ble gjennomført i 10 utvalgte kommuner mellom 2015 og 2020. Arbeidet ble utført av Sweco på oppdrag fra Riksantikvaren. Av de utvalgte kommunene var det ni som også hadde blitt kontrollregistrert i det første miljøovervåkningsprogrammet.

Utvalget av kommuner skal sikre kontinuitet fra 2000 og fram til nå. For ni av de ti kommunene som skal registreres i dette omdrevet, foreligger det tilstandsvurderinger og statistikk fra 2000 og fram til i dag. Modum kommune var ny ved forrige omdrev (2019), og er ikke registrert tidligere.

1.2. Kulturminnene som skal registreres

Følgende 10 kommuner skal kontrollregistreres i dette omdrevet av programmet:

Kommune	Antall lokaliteter	År
Tromsø	208	2021
Trondheim	188	2021
Kautokeino	101	2021
Hustadvika (tidl. Fræna)	132	2021
Skjåk	108	2022
Sandnes	182	2022
Bømlo	199	2023
Sortland	100	2023
Sarpsborg	396	2024
Modum	69	2024

Figur 1-2. Kommuner som inngår i miljøovervåkingsprogrammet 2021-2024.

Med grunnlag i nytt datatilfang fra kontrollregistreringene skal det gjøres analyser som blant annet får fram:

- Årsaker til tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner
- Trusselbilder
- Virkning av ulike former for vern

Samlet sett omfatter datagrunnlaget 1683 lokaliteter, som kan deles i to kategorier:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

2. Området

Figur 2-1. Gravfeltet ID 59870 ligger på en åkerholme i dyrka mark ved Vikøyra. På holmen ute i fjorden er det også registrert et stort gravfelt. ID 59870 er registrert som skadet av rotvelt, og er i tillegg skjemet av dekk og materialer som er deponert på gravfeltet over lang tid. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

Sortland, på nordsamisk *Suortá*, er en kommune og en by i Vesterålen i Nordland. Kommunen omfatter østre del av Langøya og deler av Hinnøya, samt en del mindre ubebodde øyer, holmer og skjær. Mellom de to hovedøyene går Sortlandssundet og øyene er forbundet med bro. Kommunen grenser i nord mot Øksnes og Andøy, i øst mot Kvæfjord, i sør mot Lødingen og Hadsel og i vest mot Bø.

Byen Sortland ligger på Langøya, og er administrasjonssenter i kommunen og regionsenter for Vesterålen. Av Sortland kommunes ca. 10 000 innbyggere bor ca. 5200 i byen. De viktigste næringene er handel og tjenesteyting, blant annet ligger Kystvaktbasen i Norge på Sortland. Turisme er en annen viktig del av Sortlands næringsliv, mens

landbruk, fiske og havbruk er viktig for distriktet. På den brede strandflaten langs Sortlandsundet ligger det gårdsbruk i nesten sammenhengende grender.

Topografien i Sortland er variert med både åpne, forholdsvis flate områder, og alpine fjellområder. Fra strandflaten, og dels rett fra havet, stiger bratte fjellskråninger opp. Fjellene når opp i 800 -1000 meters høyde, med Møysalen, som rager 1262 moh som kommunens høyeste fjell. Kystlinjen er stykket opp av mange småfjorder og sund og ved Godfjorden finnes lange og brede sandstrender. Østsiden av Eidsfjorden og Sortlandssundsiden av Langøya har myke former og større områder med myr og jordbruksland. Hinnøya er mer berglendt og er oppskåret av flere mindre fjorder og avlange innsjøer. Møysalen, med omkringliggende fjelltrakter, er vernet som nasjonalpark og grenser til landskapsvernområdet med samme navn. I tillegg har kommunen fem naturreservat.

2.1. Kulturhistorisk bakgrunn

Sortland ble tidlig isfritt, og mobile fangstfolk tok kyststripen i bruk allerede for om lag 11 000 år siden. De første menneskene i området var nok i hovedsak selfangere, men også fisk, fugl, egg, skjell og småvilt må ha inngått i det rike ressursgrunnlaget i øyriket.

Sporene etter steinaldermenneskene i dette området er hovedsakelig funnet som løsfunn langs den fortidige standlinjen langs kysten. Fra yngre steinalder, ca. 3000 f.Kr øker mengden av arkeologiske funn. Det er innlevert løsfunn fra yngre steinalder og bronsealder fra nesten alle de større øyene i Lofoten og Vesterålen, mange av disse er enkeltfunn av karakteristiske skiferredskaper i form av kniver og spisser. Fra denne perioden kjennes også grophus i gamle strandvoller langs kysten. Funnene viser at fiske og fangst fortsatte å være viktige faktorer for hvor mennesker oppholdt seg gjennom hele yngre steinalder og bronsealder (4000 f.Kr.-500 f.Kr.).

Det har vært jordbruk i Nordland i om lag 5000 år, men helt fram til romertid (ca. 300 f.Kr.) må den økonomiske betydningen ha vært marginal. Først i romertid ser vi de første tegnene på en endret bosetningsstruktur, hvor folk ble mer bofaste. Som følge av det utviklet det seg gårdsamfunn og høvdingedømmer. Synlige spor på dette i dagens kulturlandskap er blant annet gårdshauger, nausttuffer og gravrøyser.

Figur 2-2 Askeladden ID 102715 består av tre steinaldertufter som ligger på en overgrodd strandvoll på Langnesodden i Solumvika. Lokaliteten ligger om lag 10 moh. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

I løpet av romertiden oppsto det en nær sammenheng mellom fast gårdsbosetning og gravhauger. Arkeologen Reidar Bertelsen (1985) skriver at hele 23 av 32 matrikelgårder i Sortland har hatt eller har førkristne gravhauger sentralt på innmarka. Særlig på Langøya, som har større arealer med lettdyrket, selvdrenert jord, finnes mange spor etter jordbruksbosetning langt tilbake i tid. 60 av de førkristne gravhaugene i Sortland ligger på spesielle holmer og gravøyer i Sortlandssundet, og kan være graver til avdøde fra flere tilliggende gårder på land. Bestyrer ved Tromsø Museum, Th. Winther registrerte i 1875 130 gravhauger og -røyser langs Sortlandssundet. Han beskriver området som ett av de rikeste kulturminneområdene han har sett i Nord-Norge.

Sortland er en del av «Hålogriket», som betegner nordmennene som levde langs kysten av Nordland og Sør-Troms i jernalderen og middelalderen. Det økonomiske grunnlaget for smårikene i Hålogaland i vikingtid, må ha vært tuftet både på en rik ressurstilgang og kontroll av viktige kommunikasjonsveger og handel. Sagalitteraturen forteller blant annet om vikinger som bedrev handel med pelsverk og andre skinnvarer.

I middelalderen overtok tørrfisken som den viktigste internasjonale handelsvaren. Dette innebar store endringer i det håøygske og det samiske samfunnet. Sjøsamene deltok også i salgfsket fra begynnelsen av. Tørrfiskhandelen blir en bærebjelke i hele den norske utenrikshandelen uover i middelalderen.

Figur 2-3. Gårdshaug på Kinn Askeladden ID 38790. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

Middelalderen markerer også overgangen til en ny tidsepoke ved innføringen av kristendommen. Med kristendommen kom også de første skriftlige kildene, som omtaler Sortland som et kirkested. Det er sannsynlig at det har vært en kirke her, i alle fall fra 1370-tallet. Ved dagens minnelund ligger middelalderkirkegården, som er automatisk fredet. Sortland var tidligere en del av Hadsel prestegjeld.

Sortland har lenge vært et viktig handelssenter for Vesterålen, og betydning som handelssted tok seg særlig opp fra slutten av 1700-tallet. Et rikt sildefiske skapte også stor økonomisk framgang i siste halvdel av 1800-tallet. Fiskeriene dannet blant annet grunnlaget for flere små tettsteder. Det gamle handelsstedet på Jennestad på Langøya er fra denne perioden, og var lenge et viktig knutepunkt i Vesterålen.

Samiske kulturminner

Den samiske befolkningen i Sortland hadde i store trekk samme levegrunnlag som resten av befolkningen, med jordbruk og fiske som det viktigste ressursgrunnlaget. Men enkelte næringer som jakt, båtbygging og smedhåndverk var mer utbredt blant samene. Reindrift med melkerein er et annet særtrekk. Blant de eldste registrerte, fredete samiske kulturminnene er gammetufter, ildsteder, melkegrop og en kokegrop fra jernalder/middelalder i Olderfjorden på vestsida av Eidsfjorden. Ellers er det registrert samiske gammetufter i flere deler av kommunen, blant annet i Blokken, Fiskfjorden og på Frøskeland.

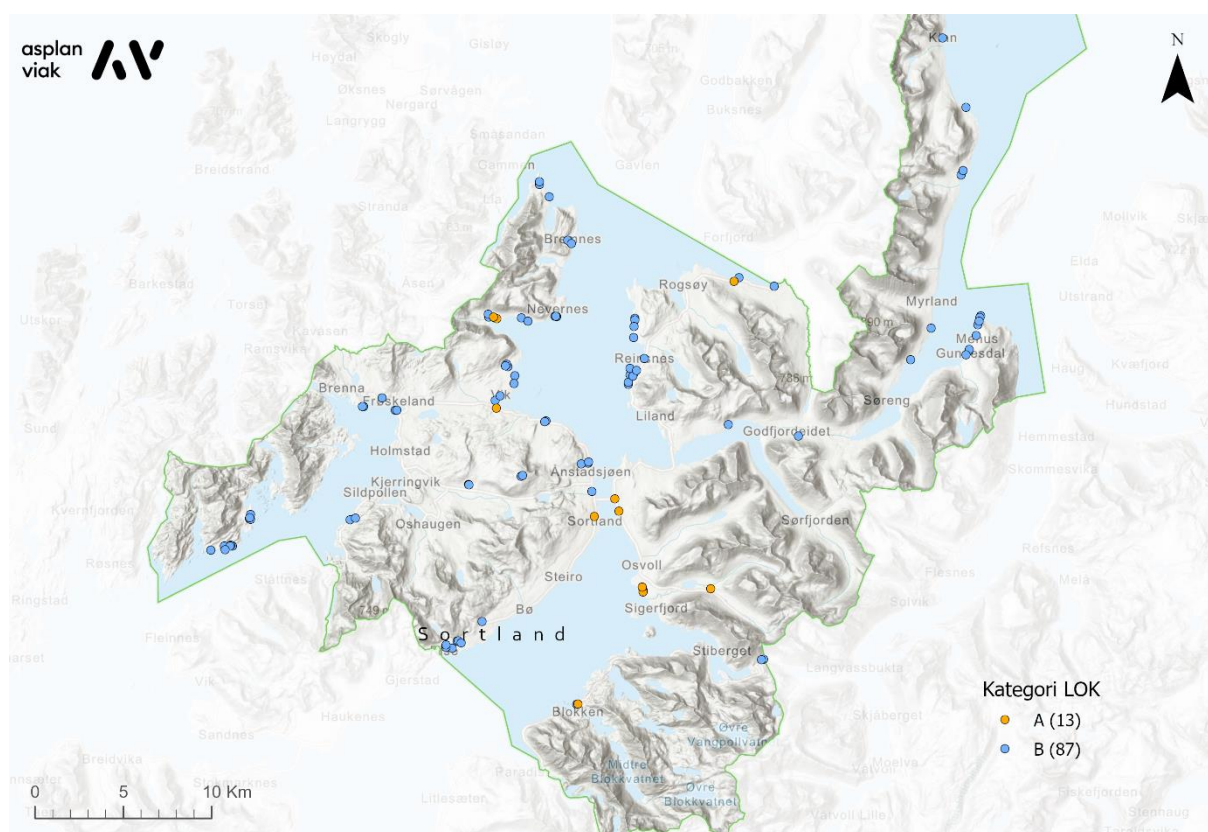
Figur 2-4 «Skjellsteinen» ID 214879 er et samisk kulturminne like ved den sørlige utgangen av Sigerfjordtunellen. Steinen er sentralt plassert langs den gamle samiske ferdselsveien mellom Sigerfjorden og Gullsfjorden. Riksantikvaren, v. Jannie Schnedler Johansen, deltok på deler av kontrollregistreringene i Sortland. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

2.2. Utvalget av kulturminner

Utvalget av arkeologiske kulturminner i Sortland kommune representerer et spekter av kommunens vanligste kulturminnearter, samt et mindre utvalg av kulturminner som ikke er vanlig forekommende i kommunen. Det er særlig mange bosetning-aktivitetsområder i utvalget, deriblant både gårdshauger og gårdsgrunn, samiske gammetufter og groptufter knyttet til bosetning i yngre steinalder. Her er også mange gravfelt og gravminner.

Mange av de kontrollerte lokalitetene ligger langs Sortlandssundet, sentralt i kommunen. I tillegg er lokaliteter i Eidsfjorden mot vest, i Godfjorden mot øst, og nordover til Kinneset med i utvalget.

I utvalget inngår både kulturminner som er synlige på markoverflaten, og kulturminner som ikke er synlige på markoverflaten. Kontrollen er gjort på lokalitetsnivå. Som utgangspunkt for kontrollen er dagens tilstandstatus og geometri i kulturminnedatabasen Askeladden benyttet. Det er ikke gjort et nytt utvalg av lokaliteter, da det er viktig for programmet å følge samme utvalg av kulturminner over tid.

Figur 2-5. Kart som viser alle lokaliteter som inngår i miljøovervåkingsprogrammet i Sortland kommune. Lokalitetene er vist etter vernekategori, der A er gitt et bevisst vern ut over den automatiske fredningen.

Tabell 2-1. Tabellen viser utvalget lokaliteter i Sortland kommune.

Lokalitetsart	Tall
Bosetning-aktivitetsområde	45
Gravfelt	23
Gravminne	15
Annen arkeologisk lokalitet	7
Båtstø-anlegg	3
Kulffremstillingsanlegg	3
Fangstlokalitet	1
Gårdsanlegg	1
Kokegroplokalitet	1
Rituell-kultisk lokalitet	1
Totalt	100

Figur 2-6. Askeladden ID 220987 er et samisk kulturminne. To oppmurte brukar over Sørkleiveelva. Brua settes i sammenheng med Kjerringdalens samiske bosetting, kjent i kildene fra 1600-tallet og frem i tid. Selve plankebruen er av nyere dato. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

3. Metode

Figur 3-1. Askeladden ID 57062. To langhauger og en rundhaug i Vikbotn. Lokaliteten ligger i dyrka mark, og er i dag skadet av jordbruk. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

3.1. Tilstandsvurdering

De første omdrevne av miljøovervåkningsprogrammet var gjort etter Norsk Standard 9450 (2012), men kategoriene er ved siste omdrev mer tilpasset til kulturmiljøforvaltningens rapporteringsplikt ovenfor nasjonale resultatmål.

3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner

Alle kulturminner fra forhistorie og middelalder (inntil år 1537), inkludert en sikringszone på minimum fem meter, er automatisk fredet i henhold til Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven). Fredningen medfører forbud mot alle typer inngrep i kulturminnet (§3-4, 6). I begrepet automatisk fredete arkeologiske kulturminner inngår også samiske kulturminner fra 1917 eller eldre. Det må søkes om dispensasjon fra fredningen før igangsetting av enhver type inngrep i kulturminnene (§8).

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljø. Databasen inneholder data om kulturminner og kulturmiljø som er fredet etter kulturminneloven, vernet etter plan- og bygningsloven eller kulturminnefaglig vurdert som

verneverdige. Et viktig formål med Askeladden er å ha oppdatert informasjon om tilstand for fredete kulturminner. Data fra Askeladden brukes aktivt i planlegging og i gjennomføring av overvåkingsprogrammet, og resultatene fra registreringene blir lagt inn av Riksantikvaren slik at Askeladden er oppdatert når kontrollregistreringen er avsluttet. Kulturminnene i Askeladden har alle en unik ID og et sett metadata.

3.3. Registrering

Registreringene er gjort gjennom å oppsøke alle lokaliteter i felt. Det er benyttet et nettbrett med feltregistreringsapplikasjon basert på programmet *Adaptive* for bruk på stasjonær/ bærbar PC, og appen *Feltregistrering* for bruk på nettbrett. Her kan man se egen posisjon opp mot geometri hentet fra Askeladden. Både flyfoto, gråtonekart og aktuelle plankart er tilgjengelig i applikasjonen. I tillegg er det tilgang til opplysninger fra Askeladden og alle data fra forrige omdrev (inkludert foto). Nye opplysninger blir skrevet inn i rubrikker som på forhånd er definert i applikasjonen, og med god plass til å skrive lengre og steds spesifikke vurderinger ved behov. Foto blir tatt med nettbrettet, og bildene blir automatisk koblet til lokaliteten «on site».

Data og foto lastes opp til server etter hver dag man er i felt. Metoden for registrering minimerer behovet for etterarbeid i felt.

Kun kulturminnelokaliteter med registrert geometri er inkludert i utvalget for kontrollregistrering. Registreringene har ikke hatt som formål å kontrollere lokalitetenes stedfesting og geometri, da dette i mange tilfeller vil kreve grundigere undersøkelser som kun den offentlige kulturmiljøforvaltningen har myndighet til å utføre (stikkbor, prøvestikk, avtorving med mer). Der det er avdekket tydelige avvik mellom registrert geometri og faktisk beliggenhet, blir avvikene rapportert til Riksantikvaren.

Det var dialog (e-post) med Nordland fylkeskommune i forkant av registrering og det ble avholdt møte med både fylkeskommune og med Sametinget før innsending av rapport. Dette ga nyttig informasjon. Det har også vært dialog (telefon, epost) med planavdeling i Sortland kommune angående kommuneplanens arealdel og plandata.

Figur 3-2. Nettbrett med appen «Feltregistrering» ble brukt ved kontrollregistreringene i Sortland. Her fotografierer Kjell Arne Valvik gårdshaug ID 76999 øst i Godfjorden. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde

Årsaker til tap og skade blir vurdert. Primært gjøres dette ved å registrere lokalitetenes tilstand - blant annet sammenlignet med forrige omdrev, og man forsøker å avdekke årsak til eventuell tilstandsending. I tillegg registreres en del ytterligere informasjon om lokaliteten og landskapet den befinner seg i.

Årsaker til tap og skade er aggregert og analysert, og benyttet til å peke på generelle tendenser:

- Hvilke lokaliteter er mest utsatt for tap og skade?
- Hvilke årsaker til tap og skade er framtreddende?
- Er det noen fellestrekk ved disse lokalitetene?

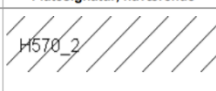

3.5. Effekter av vern

Nytt ved forrige omdrev var at man også vurderte virkningen av ulike former for vern. Primært er det vern gjennom virkemiddel i plan- og bygningsloven (pbl) som er behandlet.

Kulturminner kan sikres på tre måter:

- Hensynssoner med bestemmelser eller retningslinjer
- Bestemmelser til arealformål
- Generelle bestemmelser

I miljøovervåkingsprogrammet er det primært sett på hensynssoner som virkemiddel for vern. Hensynssoner er enten hensynssone bevaring kulturmiljø/-minne (H570, skråkravur), eller hensynssone båndlegging etter kulturminneloven (H730, ruteskravur).

Flater	SOSI-kode	Flatesignatur, nåværende	Flatesignatur, fremtidig	Anmerkning
KpAngittHensynSone	510, 520, 530, 540, 550, 560, <u>570</u> , 580, 590	 H570_2		000000/FF0000,svart. Vinkel 50 gon, avstand 10, linjetykkelse 0,15 Tekst på hensynssone spesifiseres i tegnforklaring
KpBåndleggingSone (Arealst 1 og 2)	710, 720, <u>730</u> , 735, 740,750	 H720_2	 H720_2	000000/FF0000,svart/rød. Vinkel 100/200 gon, avstand 12, linjetykkelse 0,15. Bakgrunn; Formålsfarge(r). Tekst på hensynssoner spesifiseres i tegnforklaring

Figur 3-3. Koder og presentasjon for hensynssoner i reguleringsplan og kommuneplan. Aktuelle koder for kulturminner er her understreket. Hentet fra Nasjonal produktspesifikasjon for arealplan og digitalt planregister.

Hensynssonene H730 og H570 brukes både på kommune- og reguleringsplannivå. Hensynssonene erstatter bruk av «spesialområde bevaring» fra tidligere planlov (pbl 1985).

Det finnes flere gjeldende reguleringsplaner i Sortland kommune som er vedtatt i tråd med tidligere planlov (pbl 1985). Her finnes ikke hensynssoner eller båndleggingssoner. Kulturminnene er merket av med spesialområder bevaring. I disse tilfellene har vi oppfattet markeringen i plankart som et vern, eller intensjon om vern.

I tillegg til bruk av plan- og bygningsloven for å gi vern av kulturminner, er skjøtsel og skilting registrert som mulige tiltak som kan styrke det vernet som et arkeologisk kulturminne automatisk har gjennom kulturminneloven. Dersom lokaliteten er særskilt nevnt eller markert i kommunale kulturminneplaner, regnes det også som et styrket vern, utover den automatiske fredningen.

3.6. Registreringskategorier

3.6.1. Tilstand

Tilstand på lokalitetene er registrert som en av åtte kategorier, se vedlegg. I dette omdrevet er syv av tilstandskategoriene brukt.

- Dispensasjon, ikke fjernet
- Forbedret
- Ikke gjenfunnet
- Intakt
- Skadet
- Skjemmet
- Tapt

Figur 3-4. Askeladden ID 59875 - Gravfelt innerst i Gåsfjorden. Området er tilrettelagt for friluftaktiviteter og oppbygging av ildsteder er en problemstilling på denne lokaliteten, og på andre lokaliteter i området. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

Lokaliteter som ved siste registrering ble registrert som skadet, og som ved kontrollregistrering i 2023 har samme skade, er registrert som «skadet» og at det ikke har skjedd en endring siden siste registrering. Ved ytterligere skade er dette registrert som «skadet», og at det har skjedd en endring siden sist registrering.

Kulturminner som ved forrige omdrev var skadet og som ikke er ytterligere skadet ved kontrollregistrering i 2023, men som fremdeles er skadet og dessuten er ytterligere skjemmet, er også registrert med endring i tilstand. Tilstandstype «skadet» er beholdt i disse tilfellene. Dette for å unngå at tilstandsgraden blir endret fra «skadet» til «skjemmet». En slik endring vil fremstå som en forbedring, noe som ikke er tilfelle for disse lokalitetene.

3.6.2. Årsak

Årsak til endring av tilstand er registrert i 24 kategorier, se vedlegg.

I Sortland har følgende åtte kategorier vært relevant som årsak til endring ved kontrollregistreringen i 2023:

- Bygg/anlegg- industri/vei
- Dispensasjon
- Fritidsaktiviteter
- Intakt
- Jordbruk
- Sammensatt skadeårsak
- Ulovlig fjernet
- Utbedret/rettet

I kategorien «Bygg/anlegg - industri/vei» ligger utbygging av større infrastrukturanlegg. «Byggeaktiviteter» forstås som mindre omfattende byggetiltak som bolig, fritidsbebyggelse eller landbruksbygninger. Denne kategorien har ikke vært relevant i dette omdrevet.

3.6.3. Arealbruk

Arealbruk ved hver enkelt lokalitet er registrert etter 21 arealbrukskategorier, se vedlegg.

I de tilfeller lokaliteter ligger innen flere arealbrukskategorier, er det den mest fremtredende arealbruken som er registrert. Eksempelvis kan en lokalitet ligge både i vei/jernbane og dyrka mark. I slike tilfeller er det registrert som vei/jernbane siden det er denne arealbruken som antas å kunne påvirke lokaliteten i størst grad.

3.6.4. Planlagt arealformål

Kommunenes planmessige arealdisponering er et sentralt grunnlagsmateriale i miljøovervåkingsprogrammet. Planlagt arealformål sier noe om hvilken bruk som er påregnelig og ønsket for området. I planene skal det avveies mellom vern og utbygging. Forvaltning av automatisk fredete arkeologiske kulturminner er i stor grad knyttet opp til planprosesser.

Ulike arealformål åpner for ulik aktivitet og tiltak. Planformål, hensynssoner og arealdisponering er derfor en viktig faktor for å analysere bakgrunnsbildet for tilstandsendringer og for å vurdere effekter av vern og mulige trusselbilder. Siden 2015 er planstatus registrert for lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet. Dette er blitt fulgt opp i 2023.

Som del av miljøovervåkingsprogrammet registreres det om det foreligger kommunedelplan, områderegulering eller detaljregulering for lokalitetene. Det blir registrert hva arealformål i kommuneplanen er, og om det foreligger hensynssoner og spesifikke vernebestemmelser.

Arealformålene er hentet ut fra kommuneplanens arealdel for Sortland kommune (vedtatt 2017) og aktuelle, gjeldende reguleringsplaner. Arealformålene er lagt inn i vår kartløsning, og var tilgjengelig i felt. Dataene finnes også på GISLINE WebPlan Sortland kommune ([GISLINE WebPlan 4.1.13](#)). Sortland kommune fikk egen kulturminneplan i 2020 (Kulturminneplan for Sortland 2020-2030). Enkelte av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet er nevnt i kulturminneplanen i form av lister knyttet til kulturmiljø fra nyere tid. Disse lokalitetene regnes å ha et ekstra vern utover den automatiske fredningen.

3.7. Vernekategorier: A og B

Ved dette omdrevet er det blitt gjort tilstandskontroll på følgende kategorier av automatisk fredete arkeologiske kulturminner:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

Ved forrige omdrev er disse kategoriene benevnt B og C – og det er viktig å være oppmerksom på dette ved sammenligning mellom denne rapporten og rapporten fra forrige omdrev. I tidligere omdrev var A-kategori brukt for automatisk fredete arkeologiske kulturminner der det var gitt dispensasjon etter kulturminneloven. Denne kategorien kulturminner er tatt ut i dette omdrevet av miljøovervåkningsprogrammet.

Bestemmelse av kategori er noe som gjøres som del av kontrollregistreringen. Dette er viktig, fordi planstatus for kulturminner kan endres over tid som følge av nye reguleringsplaner og rullering av kommuneplanens arealdel.

Også informasjon om hensynssoner er hentet ut fra gjeldende kommuneplan og aktuelle reguleringsplaner i Sortland kommune. Her er geometri for kulturminnet, slik det ligger i Askeladden-databasen, kryssjekket opp mot båndleggingssone H730 kulturminner/ hensynssone H570 kulturminner/ spesialområder bevaring. Ved treff er dette ført inn i registreringsdatabasen for prosjektet.

Informasjon om dispensasjoner fra kulturminneloven er hentet fra Askeladden-databasen og gjeldende reguleringsplaner, samt dialog med Nordland fylkeskommune. Vurdering om området er tilrettelagt med formidling og skjøtsel av kulturminnet er notert ved besøk på lokaliteten.

3.8. Analyse og statistikk

Alle data fra registreringene er hentet ut av feltapplikasjonen og bearbeidet videre i Excel. Datagrunnlaget er brukt til å ta ut statistikk som grunnlag for å vurdere viktige sammenhenger og trender.

Det gjøres oppmerksom på at selv om en stor andel av de automatisk fredete kulturminnene innenfor kommunen er kontrollregistrert, er likevel ikke tallmaterialet særlig stort. Noen av resultatene er små, og gir utslag i noen ganske få lokaliteter innenfor de ulike kategoriene. Materialet må derfor brukes med forsiktighet med tanke på å tolke det som kanskje er et øyeblikksbilde eller en statistisk tilfeldighet nettopp i år. Anvendbarhet og sikkerhet vil øke over tid ettersom lokalitetene kontrolleres i nye omdrev av programmet.

4. Tidligere registreringer i Sortland kommune

Figur 4-1. «Finnsteinan», Askeladden ID 177710. Lokaliteten består av fire markante flyttblokker som ligger nede ved vannkanten, og man har ment at det skal ha vært en offerplass her. Trolig har lokaliseringen av offerstedet tilknytning til Eidbukta som en viktig ferdselsåre bl.a. mellom Forfjorden i vest og Godfjorden i øst. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

De første systematiske registreringene etter kulturminner i Sortland kommune ble gjennomført av daværende bestyrer ved Tromsø Museums historisk-antikvariske avdeling, Th. Winther, i 1875. Hundre år senere, i 1976, ble det igjen gjennomført systematiske registreringer i kommunen, i forbindelse med opprettelsen av Økonomisk Kartverk (ØK). Gravhauger og gravrøyser utgjorde den klart største kulturminnekategorien ved registreringene. I 1976 ble også hustufter, gammetufter, nausttufter, fangstgroper og boplasser registrert.

Etter at overvåkingsprogrammet *Fortidens minner i dagens landskap* ble lagt under Riksantikvaren i 2000, er arkeologiske kulturminner i Sortland kommune kontrollregistrert i 2003, 2008, 2013 og 2018.

De vegløse delene av kommunen, vest for Eidsfjorden, ble ikke registrert i forbindelse med ØK-registreringene og inngikk derfor ikke i programmet *Fortidens minner i dagens landskap*. Disse områdene ble registrert i 2001-2002 av Eline Holdø i forbindelse med hennes hovedfagsoppgave (Holdø 2004). Nordland fylkeskommune og Sametinget gjennomførte også registreringer i dette området i 2002.

I 2003 ble 230 automatisk fredete *enkeltminner* kontrollert. Av utvalget på 106 *lokaliteter* i 2018, har 81 vært kontrollregistrert tidligere gjennom *Fortidens minner i dagens landskap*. Disse representerer kontinuiteten i programmet. I 2023 ble 100 lokaliteter kontrollregistrert.

5. Funn og analyser av kontrollregistrering 2023

Figur 5-1. Gjengroing var en problemstilling på mange av lokalitetene i Sortland og gjorde det vanskelig å gjenfinne alle enkeltobjekter på noen lokaliteter. Her på Askeladden ID 27720, hvor der skal være fire nausttuffer og en gammetuft. Riksantikvaren v. Jannie Schnedler Johansen deltok på deler av kontrollregistreringen i Sortland. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

I presentasjonen som følger er analysene delt inn i tematiske underkapitler som i stor grad følger rapportstrukturen i tidligere omdrev. Dette gjøres for å sikre god sammenligning bakover i tid.

Rapporten gir først en oversikt over tilstandsendringer, presenterer resultater fordelt på tap, skader og skjemming, og ser deretter på hvordan dette fordeler seg på kulturminneart og arealbruk. Til sist er det en presentasjon av planstatus og hensynssoner for lokalitetene i miljøovervåkningsprogrammet.

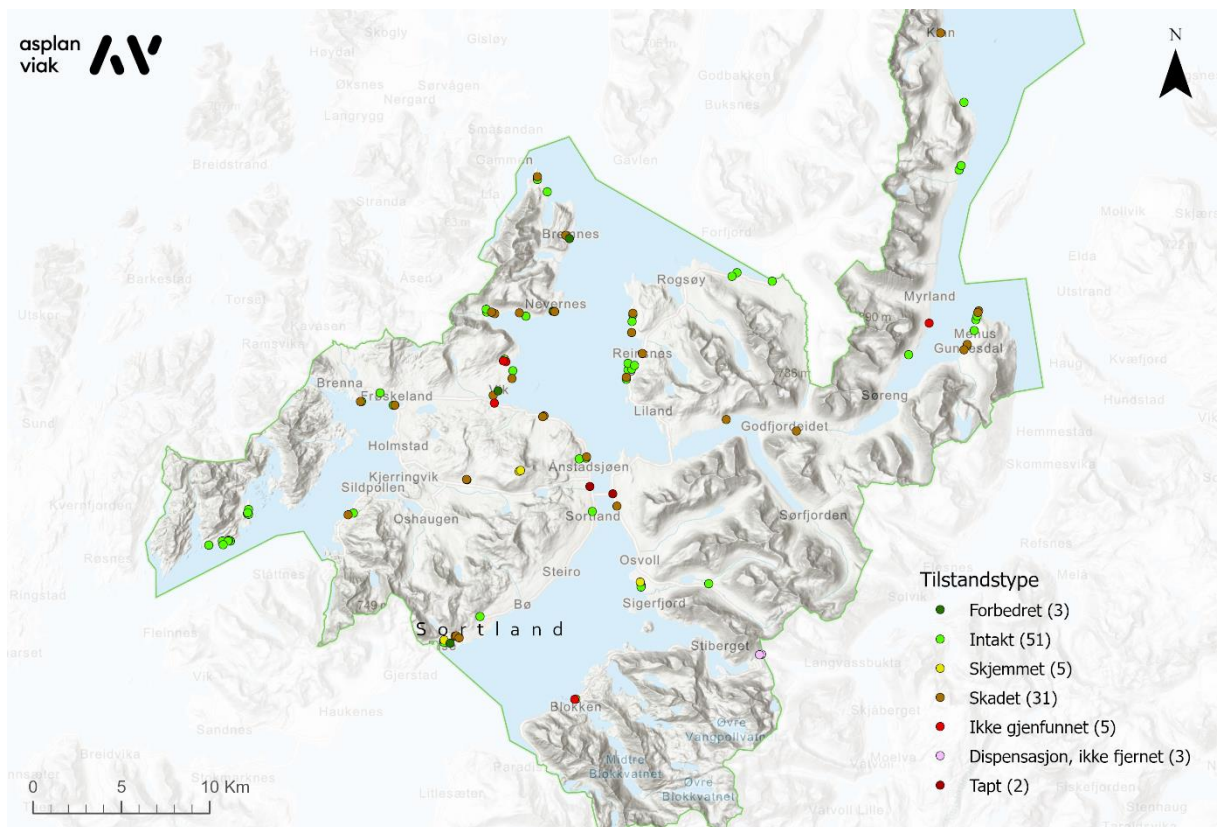
Som ved forrige omdrev i miljøovervåkningsprogrammet er det lokaliteter (og ikke enkeltminner) som er kontrollregistrert. I perioden 2000-2014 var det enkeltminner som ble registrert. Som tidligere har det vært et mål å få vurdert trusselbilder, men også se på effekter av vern.

5.1. Tilstand og tilstandsending

I Sortland kommune har syv kategorier for tilstand vært relevant. Tabellen under gir oversikt både over tilstanden til alle kulturminnene, og hvor mange av dem som ble endret til slik tilstand i 2023. Totalt ble det registrert 25 tilstandsendinger.

Tabell 5-1. Tabellen viser tilstand og endringer i tilstand i Sortland kommune.

Tilstand	Antall	Prosent	Av disse endret i 2023
Forbedret	3	3	3
Intakt	51	51	7
Dispensasjon, ikke fjernet	3	3	3
Skadet	31	31	8
Skjemmet	5	5	2
Ikke gjenfunnet	5	5	0
Tapt	2	2	2
Totalsum	100	100	25

Figur 5-2. Kartet viser fordelingen tilstandstyper i etterkant av kontrollregistreringen i 2023.

Tre lokaliteter ble registrert med endring i tilstand til «Dispensasjon, ikke fjernet». En lokalitet er dispensert for gjennom reguleringsplan id 2012314, FV 82 Maurnes- Reinsnes, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelveg, vedtatt i 2014, mens de to øvrige ligger innenfor LNF-areal/ annen veigrunn i reguleringsplanen for Hålogalandsvegen, Parsell 1 Rv 85 Sigefjord kryss - grense Kvæfjord (planID NO201601) fra 2017. Lokalitetene ble registrert med tilstandsstatus «intakt» ved forrige omdrev (2018), og blir derfor registrert med endring i tilstandsstatus ved dette omdrevet.

Tabell 5-2. Tabellen viser lokalitetene med tilstandstatus «Dispensasjon, ikke fjernet», med endring i tilstandstype.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	175224	Dispensasjon, ikke fjernet	Dispensasjon	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Mindre steinalder-lokalitet med tre funnførende prøvestikk.</p> <p>Lokaliteten hadde tilstandstype «intakt» ved siste omdrev (2018).</p> <p>Lokaliteten ligger delvis innenfor formål vegformål i reg.plan 2012314 fra 2014: FV 82 Maurnes- Reinsnes, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelveg (2014). Lokaliteten er markert med bestemmelsesområde og dispensert for med vilkår om arkeologisk undersøkelse (trolig feil ID-nummer i planbestemmelsene-175227). Tiltaket er ikke gjennomført, og lokaliteten er ikke utgravd.</p> <p>I 2023 står en bil i innkjørselen ved lokalitetsgrensen. Den framstår som et bilvrak som ikke er flyttet siden forrige kontroll. Lokaliteten vurderes som skjemet av bilvraket.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	214872	Dispensasjon, ikke fjernet	Dispensasjon	<p>Annen arkeologisk lokalitet. Gammel slåttemark med dreneringsgrøfter og rydningsrøys (samisk).</p> <p>Lokaliteten hadde tilstandstype «intakt» ved siste omdrev (2018).</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor LNF-areal/annen veigrunn i reguleringsplanen for Hålogalandsvegen, Parsell 1 Rv 85 Sigefjord kryss - grense Kvæfjord (planID NO201601) fra 2017. Lokaliteten er markert med RPbestemmelseGrense #52 det framgår av bestemmelsene at de automatisk fredete samiske kulturminnene skal graves ut før iverksetting av planen (§10.2).</p> <p>Planen er ikke iverksatt, utgravning er ikke bestilt og lokaliteten ligger intakt.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	214879	Dispensasjon, ikke fjernet	Dispensasjon	<p>Annen arkeologisk lokalitet. Skjellstein. Steinen ligger sentralt plassert langs en gammel samisk ferdselsvei.</p> <p>Lokaliteten hadde tilstandstype «intakt» ved siste omdrev (2018).</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor LNF-areal/annen veigrunn i reguleringsplanen for Hålogalandsvegen, Parsell 1 Rv 85 Sigefjord kryss - grense Kvæfjord (planID NO201601) fra 2017. Lokaliteten er markert med RPbestemmelseGrense #51 det framgår av bestemmelsene at de automatisk fredete samiske kulturminnene skal graves ut før iverksetting av planen (§10.2).</p> <p>Planen er ikke iverksatt, utgraving er ikke bestilt og lokaliteten ligger intakt.</p>

5.2. Tap og årsak

To kulturminner ble registrert som «tapt» ved dette omdrevet.

Tabell 5-3. Tabellen viser lokalitetene med tilstandstatus «Tapt», med endring i tilstandstype.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	13954	Tapt	Ulovlig fjernet	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Beskrivelse mangler i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev.</p> <p>Lokaliteten ligger med formål gang-sykkelvei og fylling innenfor reguleringsplan id 2014328, «Trafikkareal rv. 85 Sortland bru-kryss Sigerfjordveien», vedtatt 2016. Lokaliteten er markert med hensynssone H570_1 - bevaring kulturmiljø i plankart m. bestemmelse. Lokaliteten anses som tapt.</p> <p>Etter arkivsøk og vurdering av flyfoto (Nordland fylkeskommune), ser det ut til at lokaliteten er tapt en gang mellom 2008 og 2012, da gang- og sykkelvei i eldre reg.plan for Strand sentrum (1986) ble realisert. Omfanget av gang- og sykkelveien er større enn avmerket på reg.plan fra 1986.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	127588	Tapt	Dispensasjon	<p>Bosetningsaktivitetsområde i dyrka mark. Funnet ved maskinell sjaktning.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «intakt» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor formål «Frittliggende småhusbebyggelse» i reguleringsplan 2010259, «Boligfelt Selnes gnr. 15 bnr. 13, 1856» fra 2010.</p> <p>Det ble gitt dispensasjon jf. kml § 8, 4 ledd den 03.11.2009 og lokaliteten har status «Fjernet» i Askeladden. UTEN VILKÅR.</p>

5.3. Skade og årsak

I Sortland er det totalt 31 kulturminner som er registrert som skadet ved kontrollregistreringen i 2023. Flere av disse skadene er gamle skader, beskrevet i opprinnelig beskrivelse i Askeladden, og videreført ved kontroll i 2003 (jf. Askeladden) og 2018 (status «uendret» i 2018).

Åtte av skadene representerer en endring fra forrige omdrev, og disse er vist i tabell under. Bygg/anlegg - industri/vei, fritidsaktiviteter, sammensatt skadeårsak og jordbruk er årsak til endringene.

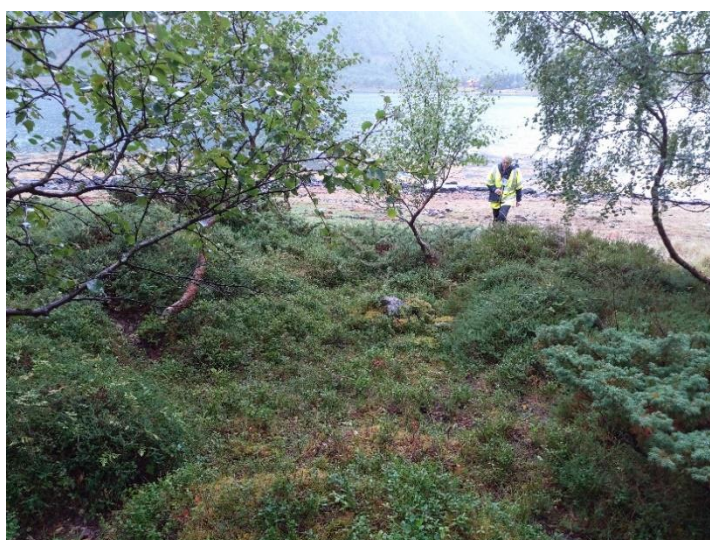
Tre av de åtte lokalitetene som er registrert med endring, var registrert som «skadet» eller «uendret» (med registrert skade fra tidligere omdrev) også ved forrige omdrev og er

ytterligere skjemmet og/eller skadet. To av lokalitetene ble ikke gjenfunnet ved forrige omdrev, og den registrerte skaden er trolig ikke nye skader siden forrige omdrev. Tre av de registrerte skadene har skjedd på kulturminner som tidligere var registrert som intakte.

Tabell 5-4. Tabellen viser lokalitetene med tilstandstatus «skadet», og med endring i tilstandstype.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	175339	Skadet	Bygg/anlegg-industri/vei	<p>Gårdshaug. Det er også påvist stolpehull i lokalitetens forlengelse mot N.</p> <p>Ved forrige omdrev ble kulturminnet registrert som «intakt» (2018).</p> <p>Lokaliteten ligger delvis innenfor formål veg/gang og sykkelvei i reguleringsplan 2012314 fra 2014: FV 82 Maurnes-Reinsnes, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelveg. Lokaliteten er markert med bestemmelsesområde, og dispensert for med vilkår om arkeologisk undersøkelse. Tiltaket er ikke gjennomført og lokaliteten er ikke utgravd.</p> <p>I 2023 har det nylig blitt grøftet langs fylkesveiens østside gjennom hele lokaliteten. Det har også tidligere vært grøftet her, men den nye grøften er bredere og berører kulturlag på lokaliteten. Det ble observert brente bein og skjørbrønt stein i grøften.</p>

	<p>117042</p>	<p>Skadet</p>	<p>Jordbruk</p>	<p>Gravminne. To gravhauger.</p> <p>Lokaliteten ble registrert som «intakt» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 er gravhaugene overpløyd. Berg/stein har kommet til syne der matjordlaget er borte.</p>

33640

Skadet

Fritidsaktiviteter

Bosetning-aktivitetsområde. Nausstuft.

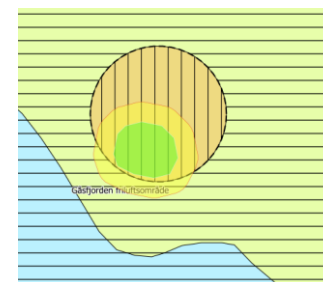
Lokaliteten hadde tilstandstype "uendret" ved siste omdrev (2018). Det var ikke tidligere satt tilstandstype i Askeladden.

I 2023 er det anlagt et ildsted i vollen og lagt opp stein i midten av tufta. Trolig en mindre skade.

Det er bygd flere ildsteder på stranden i området som er et mye brukt friluftsområde.

Lokaliteten ligger innenfor reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985. Lokaliteten er kartfestet noe lenger nord i reguleringsplankartet enn i Askeladden.

8342

Skadet

Jordbruk

Bosetning-aktivitetsområde.
To-tre tufter.

Lokaliteten ble ikke gjenfunnet ved forrige omdrev (2018).

I 2023 ble lokalitetsflaten gjenfunnet. Lokaliteten var utpløyd som før, og skadet av vei og grøft, men ingen ny aktivitet.

59870

Skadet

Sammensatt skadeårsak

Gravfelt med syv gravminner.

Lokaliteten ble ikke gjenfunnet ved forrige omdrev (2018). I 2003 ble lokaliteten registrert som skadet av jordbruk. Dette framgår også av den opprinnelige beskrivelsen i Askeladden.

I 2023 ble lokaliteten gjenfunnet. Gravfeltet ligger i åkerholme. Bildekk og materialer ligger spredt over hele lokaliteten. Dette har tydelig ligget her lenge. Nylig rotvelt øst på feltet. Lokaliteten er svært gjengrodd.

17680

Skadet

Bygg/anlegg-industri/vei

Bosetning-aktivitetsområde. Oval gårdsgrunn.

Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «skadet» av bygg/anlegg-industri/vei ved forrige omdrev (2018).

I 2023 er lokaliteten fremdeles skadet av påfylt pukk fra anlegging av vei. Det er nylig blitt hugget trær som ligger igjen på lokaliteten og den anses derfor som ytterligere skjemet.

59875

Skadet

Sammensatt skadeårsak

Gravfelt. Fem gravhauger og to nausttuffer

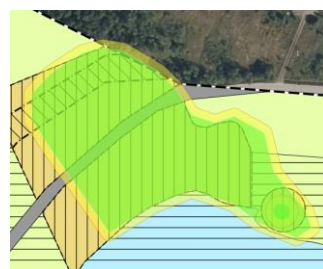
Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «skadet» av fritidsaktiviteter ved forrige omdrev (2018).

I 2023 har lokaliteten blitt ytterligere skadet av erosjon (naturlige prosesser) og beite. Det er mye spor etter fritidsaktiviteter (camping etc.) i området.

ID 18611, som også inngår i utvalget, ligger innenfor lokalitetsgeometrien til ID 59875.

Lokaliteten ligger innenfor reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985. Lokaliteten er kartfestet noe lenger vest i reguleringsplankartet enn i Askeladden.

	59891	Skadet	Fritidsaktiviteter	<p>Båtstø-anlegg. To nausttufter.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «uendret» ved forrige omdrev (2018). I 2003 ble lokaliteten registrert som «skadet» av husbygging og friluftaktiviteter.</p> <p>I 2023 er den sørligste tuften på lokaliteten ytterligere skadet og skjemet. En påle for båtopptrekk er slått ned mellom stein. Putekasse og metallstang ligger på lokaliteten. Det er fylt på med grus ned til tuften i øst. Den nordlige tuften ligger intakt i lyng.</p>

5.4. Skjemming og årsak

Samlet i Sortland er det fem kulturminner som er registrert som skjemmet. Av disse er det to som regnes som en endring fra forrige omdrev, og disse er vist i tabell under.

Sammensatt skadeårsak og bygg/anlegg - industri/vei var årsakene til endringene.

Tabell 5-5. Tabellen viser lokalitetene med tilstandstatus «skjemmet», og med endring i tilstandstype.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
 	67656	Skjemmet	Sammensatt skadeårsak	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Hustuft og steinring.</p> <p>Lokaliteten hadde tilstandstype «uendret» ved forrige omdrev (2018). I 2003 ble lokaliteten registrert som «skadet» med sammensatt skadeårsak, trolig på bakgrunn av opprinnelig beskrivelse.</p> <p>I 2023 har ikke lokaliteten tegn på skade. Lokaliteten er skjemmet av et bur, plastdunker og oljefat som lå spredt over lokalitetsflaten. Lokaliteten er truet av gjengroing.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
  	57045	Skjemmet	Bygg/anlegg-industri/vei	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Gårdsgrunn.</p> <p>Lokaliteten hadde tilstandstype «skjemmet» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 anses lokaliteten som ytterligere skjemmet av en traktor som er plassert på topp av gårdshaugen. Lokaliteten er som før skjemmet av idrettsanlegg/ golfbane.</p>

5.5. Forbedret/intakt og årsak

To lokaliteter som var registrert med tilstandstype «skadet» i forrige omdrev, ble registrert tilstandstype «forbedret» i 2023, mens en lokalitet som tidligere var skjemet ble registrert som «forbedret» ved dette omdrevet. Endringene skyldes at skjemmende/ skadende aktiviteter i forbindelse med jordbruksdrift (høyballer/kjørespor/ landbruksmaskiner) er fjernet/ rettet opp.

Tabell 5-6. Tabellen viser lokalitetene med tilstandsstatus «forbedret», og med endring i tilstandstype.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	59858	Forbedret	Utbedret/rettet	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Gårdshaug. Haugen er planert med bulldoser ifølge beskrivelse i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert som skjemet av jordbruksaktivitet (høyballer) ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 er høyballene fjernet, og haugen anses ikke lenger som skjemet.</p>

67670

Forbedret

Utbedret/rettet

Gravfelt. Felt med seks gravhauger.

Lokaliteten var registrert som «skadet» av jordbruksaktiviteter ved forrige omdrev (2018). Lokaliteten var også tidligere beskrevet som skadet av sanduttak.

I 2023 blir området like nord for gravfeltet fremdeles brukt til lagring av maskiner etc. Dype kjørespor på bildene fra forrige omdrev er grodd igjen og tilstanden er forbedret. Lokaliteten framstår som fint skjøttet med beite.

Mulig nausttuft observert sørvest for lokaliteten.

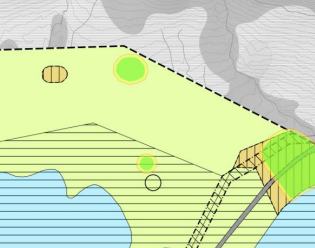
	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
 	67672	Forbedret	Utbedret/rettet	<p>Gravfelt. En gårdshaug og en usikker gravhaug.</p> <p>Lokaliteten var registrert som «skadet» av jordbruksaktiviteter ved forrige omdrev (2018). Lokaliteten var også tidligere beskrevet som skadet av sanduttak.</p> <p>I 2023 er kjøresporene på bildene fra forrige omdrev grodd igjen og høyballene på lokaliteten er fjernet. Det er satt opp en mindre brakke ved lokaliteten, men tilstanden framstår som forbedret.</p>

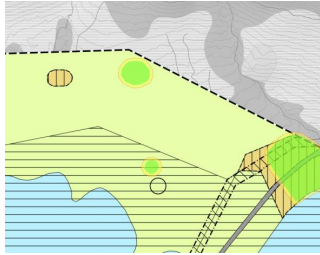
En av lokalitetene som var registrert som «ikke gjenfunnet» ved forrige omdrev, ble gjenfunnet ved dette omdrevet. Lokaliteten er registrert med endring i tilstandstype, fra «ikke gjenfunnet» til «intakt» og vises i tabell under.

Fem lokaliteter som ble registrert med tilstandsstatus «ukjent» ved forrige omdrev, ble registrert som «intakt» ved dette omdrevet og er derfor registrert som en endring. Fire av lokalitetene mangler beskrivelse i Askeladden og kartfestingen er usikker på flere av dem. Disse bør kontrolleres av regional kulturminnemyndighet.

Tabell 5-7. Tabellen viser lokaliteter med tilstandsstatus «intakt», og med endring i tilstandstype.

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
	102717	Intakt	Intakt	<p>Kullfremstillingsanlegg bestående av en kullgrop.</p> <p>Lokaliteten ble ikke gjenfunnet ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble kullgropen gjenfunnet og registrert som intakt. Lokaliteten fremstår som svakt markert i terrenget, jf opprinnelig beskrivelse i Askeladden.</p>

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
	53414	Intakt	Intakt	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Beskrivelse mangler i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble området der lokaliteten er kartfestet i Askeladden kontrollert. Det er ingen tegn på endringer i området og lokaliteten ble registrert som «intakt». Det er uklart om kartfestingen av lokaliteten er korrekt.</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985. Lokaliteten er kartfestet lenger vest i reguleringsplankartet enn i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten bør kontrolleres av kulturminnemyndighet og beskrivelse/kartfesting oppdateres i Askeladden.</p>

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
 	13957	Intakt	Intakt	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Beskrivelse mangler i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble området der geometrien er kartfestet i Askeladden kontrollert. Det er ingen tegn på endringer i området og lokaliteten ble registrert som «intakt». Det går en sti over lokaliteten.</p> <p>Det er uklart om kartfestingen av lokaliteten er korrekt.</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985.</p> <p>Lokaliteten bør kontrolleres av kulturminnemyndighet og beskrivelse/kartfesting oppdateres i Askeladden.</p>

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
 	65179	Intakt	Intakt	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Beskrivelse mangler i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble området der geometrien er kartfestet i Askeladden kontrollert. Det er ingen tegn på endringer i området og lokaliteten ble registrert som «intakt».</p> <p>Lokaliteten ligger innenfor LNFR/riggområde i reguleringsplan FV 82 Maurnes-Reines, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelvei (planID 2012314). Vedtatt 2014.</p> <p>Lokaliteten bør kontrolleres av kulturminnemyndighet og beskrivelse/kartfesting oppdateres i Askeladden.</p>

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
 	4604	Intakt	Intakt	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Beskrivelse mangler i Askeladden.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble området der geometrien er kartfestet i Askeladden kontrollert. Det er ingen tegn på endringer i området og lokaliteten ble registrert som «intakt».</p> <p>Lokaliteten bør kontrolleres av kulturminnemyndighet og beskrivelse/kartfesting oppdateres i Askeladden.</p>

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
  	105769	Intakt	Intakt	<p>Annen arkeologisk lokalitet. Fire beingjemmer, samisk kulturminne.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «ukjent» ved forrige omdrev (2018).</p> <p>I 2023 ble området der geometrien er kartfestet i Askeladden kontrollert. Beingjemmer ble påvist. Det er ingen tegn på endringer i området og lokaliteten ble registrert som «intakt».</p> <p>Lokaliteten bør kontrolleres av kulturminnemyndighet og bør oppdateres med lokalitetsgeometri i Askeladden. Flere tufter på flaten bak lokaliteten.</p>

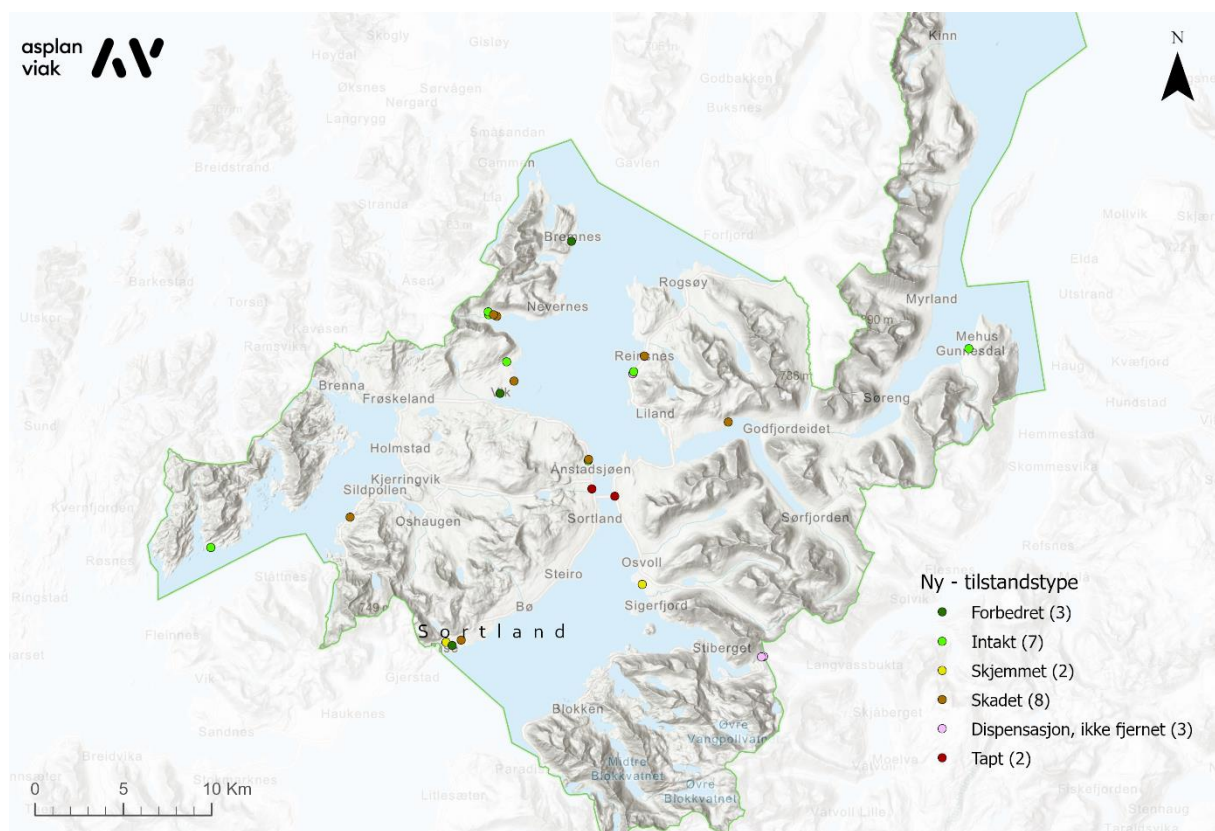
En lokalitet ble registrert med tilstandstatus «forbedret» i 2018. Lokaliteten var ikke gjenfunnet ved tidligere kontroll (2003), men ble gjenfunnet ved forrige omdrev (2018). Lokaliteten registreres ved dette omdrevet som «intakt», og med endring i tilstand.

Tabell 5-8. Tabellen viser lokaliteten med tilstandstatus «Intakt», med endring i tilstandstype.

	ID	Ny	Ny årsak	Kommentar
	59419	Intakt	Intakt	<p>Gravminne. Gravhaug med fotkjede.</p> <p>Lokaliteten ble registrert med tilstandstype «forbedret» ved forrige omdrev (2018). Ved kontroll i 2003 ble lokaliteten ikke gjenfunnet.</p> <p>I 2023 ble lokaliteten registrert med tilstandstype «intakt». Den fremstår som tydelig i dyrka mark.</p>

5.6. Geografisk fordeling av endringer registrert i 2023

Kartet under viser den geografiske fordelingen av lokaliteter som er endret siden forrige omdrev. Når det gjelder lokaliteter som er tapt, skadet og skjemet siden siste omdrev, ser vi at de fleste endringene ligger nær bebyggelse og aktivitet langs Sortlandsundet. Det er imidlertid særlig mange lokaliteter i disse sentrale områdene av kommunen representert i utvalget, noe som gjør at tap, skade og skjemming vil rapporteres hyppigere her.

Figur 5-3. Kartet viser endringer i tilstand registrert i 2023.

5.7. Tap, skade og skjemming fordelt på kulturminneart

Tabell under viser hvilke typer kulturminner som ved dette omdrevet er registrert som tapt, skadet eller skjemmet med endring i tilstandstype.

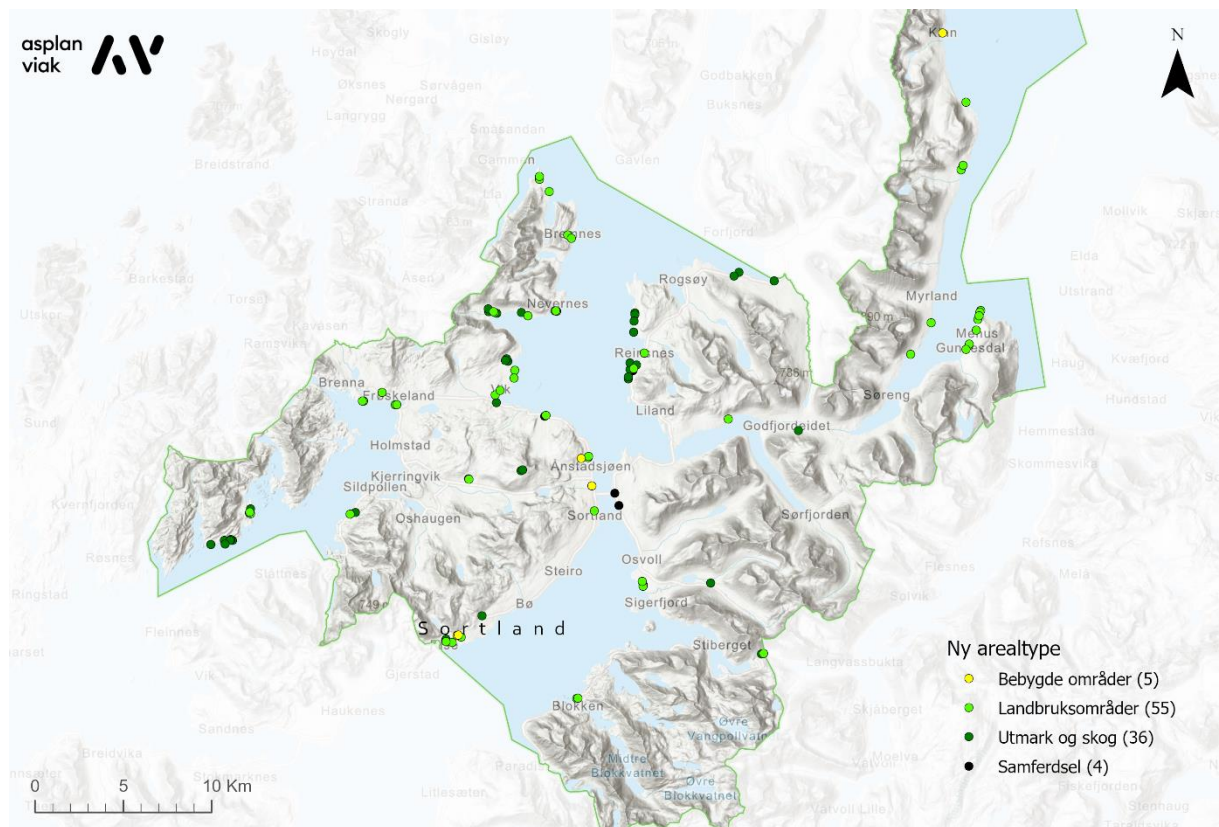
Tabell 5-9. Tabellen viser hvilke typer lokaliteter som er skadet/skjemmet og årsak til tilstandsendingen.

ID	Lokalitetsart	Tilstand	Årsak
127588	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Dispensasjon
13954	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ulovlig fjernet
175339	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
17680	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
57045	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Bygg/anlegg- industri/vei
33640	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Fritidsaktiviteter
8342	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Jordbruk
67656	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Sammensatt skadeårsak
59870	Gravfelt	Skadet	Sammensatt skadeårsak
59875	Gravfelt	Skadet	Sammensatt skadeårsak
117042	Gravminne	Skadet	Jordbruk
59891	Båtstø-anlegg	Skadet	Fritidsaktiviteter

Bosetning-aktivitetsområder dominerer i tabellen, og det kan se ut til at denne kulturminnearten er særlig utsatt for tap, skade og skjemming i Sortland kommune. Både gårdshauger/gårdsgrunn og tufter er skadet/skjemmet ved kontrollen 2023. Bosetning-aktivitetsområder er samtidig den vanligste kulturminnearten i kommunen, 45% av lokalitetene i utvalget i Sortland er bosetning-aktivitetsområder. Det er derfor ikke uventet at denne lokalitetsarten også går igjen i oversikten over lokaliteter som er skadet/ytterligere skadet siden siste omdrev.

5.8. Skade og skjemming fordelt på arealbrukstype

Arealbruk er en registrering som viser bruken av arealene og deres beskaffenhet. I Sortland kommune er 14 av de 21 ulike arealbrukskategoriene brukt i registreringene.

Figur 5-4. Kartet viser lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet, fordelt på grupperte arealbrukstyper.

Ved dette omdrevet ble det gjort seks endringer av arealbrukskategori. Endringene ble gjort ut fra det førende prinsippet om at den arealbruken som antas å påvirke lokaliteten i størst grad skal være gjeldende kategori (se kap. 3.6). Det er naturlig at arealbrukskategori vil kunne endre seg over tid; eksempelvis kan beiteland bli liggende brakk/ bli dyrket opp, eller marker kan bli utbygget med boliger.

Tabell 5-10. Tabellen viser de endringene som ble gjort i kategorien «arealbrukstype» ved kontrollregistreringen i 2023.

ID	Siste arealtype	Ny arealtype	
76999	Gjengroingsområde	Beitemark	
127588	Brakkland (tidligere dyrket)	Boligområde	
4604	Beitemark	Dyrket mark/åker	
117042	Beitemark	Dyrket mark/åker	
71735	Boligområde	Vei/jernbane	

33640	Marginalområder ved kysten	Strandsone/elvbredd	
-------	----------------------------	---------------------	---

Tabellen under viser en fordeling av skade og skjemming i dette omdrevet, fordelt på arealbrukstype.

Tabell 5-11. Tabellen viser skadete og skjemmete lokaliteter og hvilken arealbrukstype de befinner seg innenfor.

ID	Arealbrukstype	Lokalitetsart	Tilstand	Årsak
117042	Dyrket mark/åker	Gravminne	Skadet	Jordbruk
175339	Brakkland (tidligere dyrket)	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
17680	Brakkland (tidligere dyrket)	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
8342	Dyrket mark/åker	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Jordbruk
57045	Dyrket mark/åker	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Bygg/anlegg- industri/vei
33640	Strandsone/elvbredd	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Fritidsaktiviteter
59870	Brakkland (tidligere dyrket)	Gravfelt	Skadet	Sammensatt skadeårsak
67656	Skog	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Sammensatt skadeårsak
59891	Strandsone/elveløp	Båtstø-anlegg	Skadet	Fritidsaktiviteter
59875	Strandsone/elveløp	Gravfelt	Skadet	Sammensatt skadeårsak

De fleste endringene i tilstand har skjedd i landbruksområder som dyrket mark/åker (4 stk) og brakkland (2 stk). Fire endringer i tilstand har skjedd i utmarksområder som strandsone/elveløp (3 stk) og skog (1 stk). En endring har skjedd i arealbrukstype vei/jernbane.

5.9. Status i arealplaner

I miljøovervåkningsprogrammet er det fokus på hensynssoner (inkludert båndleggingssoner) da dette er opplysninger som er godt tilgjengelig, og som gir et tydelig juridisk vern. Ved dette omdrevet har det vært mulig å koble digitale plankart opp mot geometri fra Askeladden. Dette sikrer at kontrollregistreringen fanger opp alle aktuelle hensynssoner for kulturminner, og reduserer faren for feilføringer i kontrollregistreringen. Det må likevel presiseres at plandata kan ha feilkilder. Noen kommuner er restriktive med å gi tilgang til reguleringsplanbasene som vektordata, da det fortsatt er en god del reguleringsplaner som ikke foreligger i vektorformat og det kan gi rom for feilbruk/misforståelser ved bruk - særlig i automatiske analyser. Noen av de gamle planene er også av en slik art at bestemmelsene faktisk sier mer om bruk/formål enn selve plankartet. Det kan derfor være svakheter i vektordata, og manglende ajourføring av plandata i de ulike kommunene.

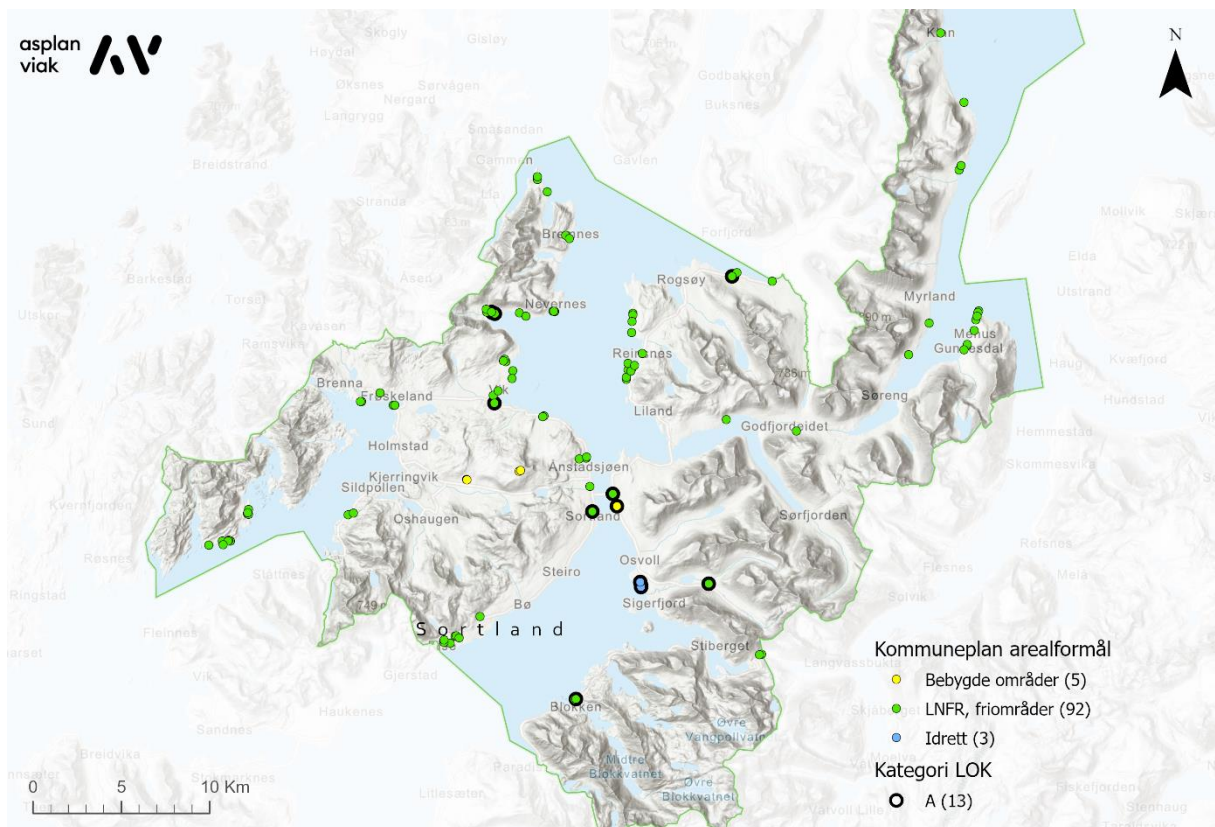
Riksantikvaren har som part i Norge Digitalt tilgang til plandata fra kommunene via GeoNorge. Plandata hentet fra GeoNorge er kopidata ved den gitte dato de er hentet ut. Mange kommuner har kontinuerlig oppdatering i plandatabasene.

Ved dette omdrevet er det gjort korrektur på tolv lokaliteter. Ni lokaliteter er endret fra vernekategori B til A. Fire av endringene gjelder lokaliteter som ligger innenfor spesialområde eller hensynssoner for kulturmiljø i reguleringsplaner. Ingen av reguleringsplanene er yngre enn 2018, og endringene anses som en korrektur fra forrige omdrev. Fem av endringene fra B til A er knyttet til omtale i kulturminneplanen for Sortland kommune (2020). En lokalitet er endret fra kategori A til B. Grunnen til dette er at markeringen av spesialområde bevaring i plankart er lagt om lag 80 meter lenger vest enn markeringen i Askeladden viser. Intensjonen er imidlertid vern. Tre endringer er knyttet til dispensasjoner. Tabell over endringene finnes i kap. 5.10.

5.9.1. Arealformål og hensynssoner i kommuneplan

Kommuneplanens arealdel for Sortland kommune trådte i kraft 02.11.2017, og gir rammer og føringer for kommunens arealutvikling.

Ikke uventet er areal ved 83 av lokalitetene i miljøovervåkningsprogrammet avsatt til LNFR (landbruk, natur, friluftsliv og reindrift) og seks er friområder/grønnstruktur. Det er fem lokaliteter som i kommuneplanen ligger i areal avsatt til bolig, bebyggelse og anlegg. Tre lokaliteter ligger innenfor idrettsformål.

Figur 5-5. Kartet viser alle lokalitetene fordelt på arealformål (gruppert) i kommuneplanen (2017).

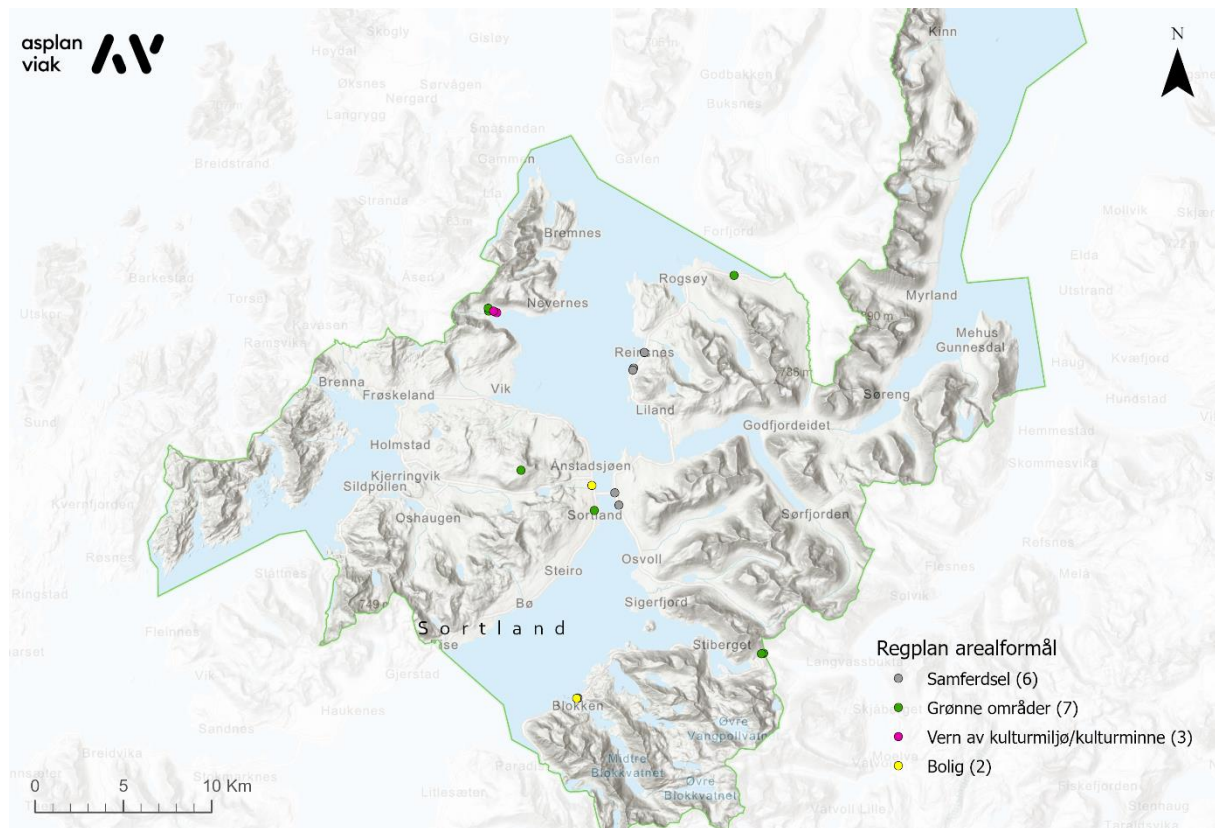
Bare én lokalitet (ID 176941) ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø (H570_9) i kommuneplanens arealplankart. Ingen av kommunens automatisk fredete kulturminner er markert med båndleggingssone med henvisning til kulturminnelovens bestemmelser (H730). I kommuneplanens bestemmelser heter det i § 1.10 blant annet at ved regulering skal kulturminner og kulturmiljø vurderes og tas vare på.

Tabell 5-12. Kartutsnittet av kokegroplokalitet ID 176941 som ligger innenfor bevaringsområde i kommuneplankartet for Sortland (2017).

Kartutsnitt	Beskrivelse
	<p>Kokegroplokaliteten ID 176941 er den eneste lokaliteten som ligger innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø i kommuneplanen for Sortland. Lokaliteten inngår i Kommunedelplanen «Byplan Sortland - Blåbyen 2015-2027» (planid 1870_2014001).</p>

5.9.2. Arealformål og hensynssoner i reguleringsplaner

Av de 100 lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet, inngår 18 i ulike reguleringsplaner.

Figur 5-6. Kartet viser lokaliteter som er omfattet av reguleringsplan, og hvilken arealformålsgruppe de inngår i.

Av disse er det åtte lokaliteter som er gitt hensynssone C eller D eller spesialområde bevaring (etter eldre plan- og bygningslov). To lokaliteter er markert med hensynssone kulturmiljø i plankartet, men med bestemmelser som viser til dispensasjon med vilkår om utgravning.

De resterende 10 lokalitetene er regulert, men har ingen eller ikke en tilstrekkelig hensynssone/ båndleggingssone i reguleringsplan, eller annen type avmerking i plankart som tilsier et særlig vern. Fire av disse er markert med bestemmelsesområde og dispensert for, med vilkår om arkeologisk utgravning. En lokalitet ligger utenfor markeringen av bevaringsområde i plankartet og regnes derfor ikke å ha et tilstrekkelig vern. Tilsynelatende er flere av disse kulturminnene dispensert fra kulturminneloven, men

flere av disse er gamle reguleringsplaner og må behandles særskilt. Eksempelvis er to av lokalitetene påvist etter planvedtak

Tabell 5-13. Tabellen viser lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet som inngår i reguleringsplaner og hvilken status de har i plankartene.

ID	Lokalitetsart	Regplan planID	Regplan år	Regplan Arealformål	Regplan Hensynssone
127588	Bosetning-aktivitetsområde	2010259	2010	Frittliggende småhusbebyggelse	Nei
175339	Bosetning-aktivitetsområde	2012314	2014	Annen veggrunn - tekniske anlegg	Nei. Bestemmelsesområde - dispensasjon
13958	Bosetning-aktivitetsområde	1992099	1992	Byggeområde (pbl. 1985 § 25 første ledd, nr. 1), (For generalisering)	Nei
65179	Bosetning-aktivitetsområde	2012314	2014	Annen veggrunn - tekniske anlegg	Nei
71735	Gårdsanlegg	2014328	2014	Annen veggrunn - tekniske anlegg	H570_3 - formål gang/sykkelvei.
176941	Kokegroplokalitet	1983067	1983	Område for jord- og skogbruk	Spesialområde bevaring (660)
214872	Annen arkeologisk lokalitet	NO201601	2017	LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag	Nei. Bestemmelsesområde (#52) - dispensasjon
214879	Annen arkeologisk lokalitet	NO201601	2017	LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag	Nei. Bestemmelsesområde (#51) - dispensasjon
222130	Bosetning-aktivitetsområde	2014323	2017	LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag	H730_1
4605	Bosetning-aktivitetsområde	1992099	1992	Turvei	Spesialområde bevaring (663)
136859	Fangstlokalitet	1994085	1994	Landbruksområde (pbl. 1985 § 25 første ledd, nr. 2), (For generalisering)	Nei
175224	Bosetning-aktivitetsområde	2012314	2014	Annen veggrunn - tekniske anlegg	Nei. Bestemmelsesområde - dispensasjon

13954	Bosetning-aktivitetsområde	2014328	2016	Gang-/sykkelveg	H570_1 men formål gang/sykkelvei (tapt)
13957	Bosetning-aktivitetsområde	1985077	1985	Friluftsområde	Nei (hensikten er vern, men feil markert i plankartet)
53414	Bosetning-aktivitetsområde	1985077	1985	LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag	Nei
18611	Båtstø-anlegg	1985077	1985	Verneformål	Spesialområde bevaring
33640	Bosetning-aktivitetsområde	1985077	1985	Verneformål	Spesialområde bevaring
59875	Gravfelt	1985077	1985	Verneformål	Spesialområde bevaring

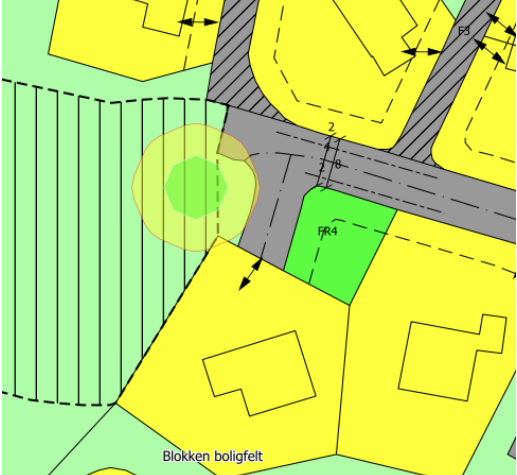

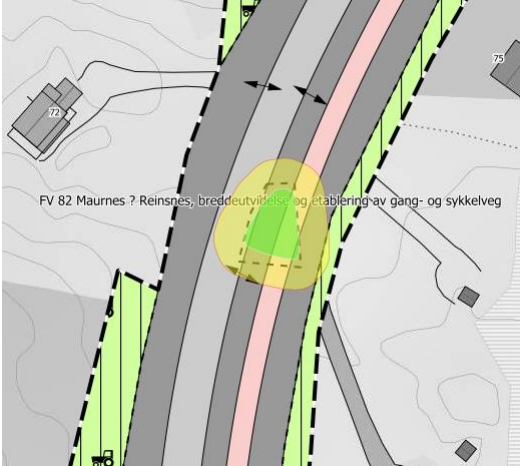
Tabell 5-14. Tabellen viser kartutsnitt over lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet, innenfor respektive reguleringsplaner.

ID	Kartutsnitt detaljregulering	
127588		<p>Kulturminnet ligger innenfor byggeområder og fellesområder i reguleringsplanen. Det framgår ikke av bestemmelsene/plankart at det er gitt dispensasjon fra kml. § 8, 4 ledd den 03.11.2009.</p>
Reguleringsplan for Boligfelt Selnes gnr. 15 bnr. 13 (planID 2010259). Vedtatt 2010.		

175339		<p>De delene av lokaliteten som inngår i reguleringsplanen er markert med bestemmelsesområde og er dispensert for gjennom reguleringsplanen, med vilkår om en arkeologisk utgravning (jf. § 2.2 i bestemmelsene)</p>
<p>Reguleringsplan FV 82 Maurnes-Reines, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelvei (planID 2012314). Vedtatt 2014.</p>		
13958		<p>Lokaliteten ligger innenfor formål «naust» i reguleringsplanen fra 1992. Naustet er ikke oppført.</p>
<p>Reguleringsplan for Blokken boligfelt (planID 1992099). Vedtatt 1992.</p>		
65179		<p>Lokaliteten ligger under formål LNF, med skravur som viser riggområder. Tiltaket er ikke gjennomført.</p>
<p>Reguleringsplan FV 82 Maurnes-Reines, breddeutvidelse og etablering av gang- og sykkelvei (planID 2012314). Vedtatt 2014.</p>		

<p>71735</p>		<p>Deler av lokaliteten er markert med hensynssone H570_3 - bevaring kulturmiljø i reguleringsplan, m. bestemmelse. Ligger innunder formål gang-sykkelvei.</p> <p>Gang- og sykkelveien er regulert i reg.plan for Strand sentrum (1986). Lokaliteten er ikke avmerket i kart i denne planen og det er ikke gitt dispensasjon.</p> <p>Den realiserte gang- og sykkelveien finnes på flyfoto tilbake til i alle fall 2003. Reg. planen fra 2016 er en videreføring av eksisterende situasjon for kulturminnet. Det kan finnes bevarte kulturlag under gang- og sykkelveien.</p>
<p>Reguleringsplan for trafikkeareal RV.85 Sortland Bru-Kryss Sigerfjordveien (planID 2014328). Vedtatt 2016.</p>		
<p>176941</p>		<p>Lokaliteten ligger innenfor Spesialområde bevaring (660) i kombinasjon med landbruk-bevaring/vern.</p>
<p>Reguleringsplan for Hovedgård Gnr. 15 Bnr. 1 (planID 2003196). Vedtatt 2003.</p>		

<p>214872</p>		<p>Lokaliteten ligger innenfor LNF-areal i reguleringsplanen fra 2017. Lokaliteten er markert med RPbestemmelseGrense,#51 og det framgår av bestemmelsene at de automatisk fredete samiske kulturminnene skal graves ut før iverksetting av planen (§10.2). Planen er ikke iverksatt, utgravning er ikke bestilt og lokaliteten ligger intakt.</p>
<p>Reguleringsplan for Hålogalandsvegen, Parsell 1 Rv 85 Sigefjord kryss - grense Kvæfjord (planID NO201601). Vedtatt 2017.</p>		
<p>214879</p>		<p>Lokaliteten ligger innenfor LNF-areal i reguleringsplanen fra 2017. Lokaliteten er markert med RPbestemmelseGrense,#51 det framgår av bestemmelsene at de automatisk fredete samiske kulturminnene skal graves ut før iverksetting av planen (§10.2). Planen er ikke iverksatt, utgravning er ikke bestilt og lokaliteten ligger intakt.</p>
<p>Reguleringsplan for Hålogalandsvegen, Parsell 1 Rv 85 Sigefjord kryss - grense Kvæfjord (planID NO201601). Vedtatt 2017.</p>		
<p>222130</p>		<p>Lokaliteten ligger innenfor LNF-areal og med båndleggingssone H730_1 som dekker både lokaliteten og sikringssonen. Arealet utenfor er markert med hensynssone H520_1 som angir «hensyn reindrift».</p>
<p>Reguleringsplan for Fv 82 Sortland - Risøyhamn - Parsell D Reinsnes - Forfjord (planID 2014323). Vedtatt 2017.</p>		

4605		<p>Lokaliteten ligger i hovedsak innenfor spesialområde bevaring (663) i friområde i planen.</p>
<p>Reguleringsplan for Blokken boligfelt (planID 1992099). Vedtatt 1992.</p>		
136859		<p>Lokaliteten ligger innenfor landbruksområde i reguleringsplanen og er ikke markert med hensynssone/båndleggingssone.</p>
<p>Reguleringsplan for Storvatnet med nedbørsfelt (planID 1994085). Vedtatt 1994.</p>		
175224		<p>Lokaliteten er markert med bestemmelsesområde og er dispensert for gjennom reguleringsplanen, med vilkår om en arkeologisk utgravning (jf. § 2.2 i bestemmelsene). Lokaliteten ligger innenfor formål gang-/sykkelvei og annen veggrunn.</p>
<p>Reg. plan FV 82 Maurnes-Reines, breddeutv. og et. av gang/ sykkelvei (planID 2012314). Vedtatt 2014.</p>		

<p>13954</p>		<p>Lokaliteten er markert med hensynssone H570_1, bevaring kulturmiljø, men ligger innenfor formål gang-/sykkelvei og annen veggrunn.</p>
<p>Reguleringsplan for trafikkareal RV.85 Sortland Bru-Kryss Sigerfjordveien (planID 2014328). Vedtatt 2016.</p>		
<p>53414 og 13957</p>		<p>ID 53414: Lokaliteten ligger innenfor landbruksområde. Trolig er kartfestingen i plankartet feil - spesialområde bevaring.</p> <p>ID 13957: Lokaliteten ligger innenfor Friluftsområde i planen, uten kartfesting. Sirkelen sør for lokaliteten markerer eksisterende bebyggelse (hytte) som inngår i planen.</p>
<p>Reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985.</p>		
<p>59875, 18611 og 33640</p>		<p>ID 59875: Lokaliteten er regulert til spesialområde bevaring.</p> <p>ID 18611: Lokaliteten er regulert til spesialområde bevaring</p> <p>ID 33640: Lokaliteten er regulert til spesialområde bevaring. Noe feil kartfesting i plankartet.</p>
<p>Reguleringsplan for Gåsfjorden friluftsområde (planID 1985077). Vedtatt 1985.</p>		

Elleve av de 18 lokalitetene som omfattes av reguleringsplaner, har endret tilstandsstatus ved dette omdrevet. Fem av endringene er knyttet til tap/skade og utgjør en forverring i tilstand. To er tapt gjennom utbygging av planen de inngår i. To lokaliteter er skadet av fritidsaktiviteter og erosjon. En lokalitet er skadet av grøfting langs fylkesveien. En kan merke seg at ingen av lokalitetene uten vern eller bestemmelsesområde i reguleringsplanen de inngår i, har endring i tilstandstype i form av skade/skjemming/tap ved dette omdrevet.

Det er viktig at Sortland kommune og Nordland fylkeskommune er oppmerksom på hvilke lokaliteter som er regulert uten tilstrekkelig hensynssone/båndleggingssone i plankart.

5.10. Vernekategori

5.10.1. Vernekategori og arealbrukstyper

I kap. 5.9 ble det vist at det var en lokalitet i miljøovervåkingsprogrammet som gjennom kommuneplanen hadde et særskilt vern gjennom plan- og bygningsloven. Det respektive tallet for reguleringsplaner var åtte. Seks lokaliteter har et særskilt vern gjennom markering på kart/ lister i Sortland kommunes kulturminneplan (2020).

Summert opp viser gjennomgangen at lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet for Sortland kommune at 13 lokaliteter kan kategoriseres i vernekategori A, og 87 i vernekategori B (der A er gitt et bevisst vern ut over den automatiske fredningen som er B). De fordeler seg på arealbrukstyper som vist i tabellen under.

Tabell 5-15. Tabellen viser lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet etter vernekategori og arealbrukstyper.

Vernekategori A	Antall	Vernekategori B	Antall
Skog	3	Beitemark	11
Strandsone/elveløp	3	Brakkland (tidligere dyrket)	8
Vei/jernbane	2	Dyrket mark/åker	16
Marginalområder ved kysten	1	Fjell/vidde/hei	3
Dyrket mark/ åker	3	Gjengroingsområde	3
Gjengroingsområde	1	Marginalområder ved kysten	18
		Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)	1
		Skog	9
		Skog; produktiv/hogstfelt	2
		Strandsone/elveløp	7

		Tun/hage	4
		Vei/jernbane	2
		Myr	1
		Boligområde	1
Totalt	13		87

Oversikten viser at kulturminner i verntype A i miljøovervåknings-programmet finnes i ulike arealbrukstyper, fra typiske utmarksområder til jordbruksområder og vei/jernbane. Det samme gjelder for vernekategori B. Det er ikke markante forskjeller i arealbrukstyper mellom vernekategori A og B. Det er verdt å merke seg at arealbrukstyper som er knyttet til utmark og landbruk utmerker seg i miljøovervåkningsprogrammet for Sortland kommune. Det er få lokaliteter i områder der det er stort arealpress og behov for særskilt vern.

Ellers viser gjennomgangen av materialet at de tolv endringene i vernekategori som har skjedd siden sist omdrev har foregått i ulike arealbrukstyper. Tabellen under viser endringene, og er sortert på arealbrukstype.

De fleste av disse endringene er knyttet til Sortland kommunes nye kulturminneplan (2020-2030), der flere automatisk fredete kulturminner i utvalget er omtalt i kart og tabeller. To av endringene er knyttet til vern gjennom reguleringsplaner fra henholdsvis 2016 og 2017, og må anses som en korrektur siden forrige omdrev.

Tabell 5-16. Tabellen viser de 12 lokalitetene i miljøovervåkningsprogrammet som har endret vernekategori ved dette omdrevet, lokalitetsart og arealbrukstyper.

ID	Kategori 2018	Kategori 2023	Lokalitetsart	Arealbrukstype
8339	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
57045	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
4605	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Gjengroingsområde
37688	B	A	Gravfelt	Skog
220987	B	A	Annen arkeologisk lokalitet	Skog
222130	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skog
27720	B	A	Båttø-anlegg	Strandsone/elveløp
13954	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Vei/jernbane
175224	Disp. gammel A	B (disp. ikke utgravd)	Bosetning-aktivitetsområde	Vei/jernbane
53414	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Myr
175339	Disp. gammel A	B (disp. ikke utgravd)	Bosetning-aktivitetsområde	Brakkland (tidligere dyrket)
127588	Disp. gammel A	B (tapt)	Bosetning-aktivitetsområde	Boligområde

5.10.2. Vernekategori og tap/skade

De 13 lokalitetene i vernekategori A, og de 87 i vernekategori B fordeler seg på tilstand som vist i tabellen under.

Tabell 5-17. Tabellen viser forholdet mellom vernekategori og tilstand.

Vernekategori A	Antall	Prosent	Vernekategori B	Antall	Prosent
Ikke gjenfunnet	1	7,7	Dispensasjon, ikke fjernet	3	3,4
Intakt	5	38,5	Forbedret	3	3,4
Skadet	4	30,8	Ikke gjenfunnet	4	4,6
Skjemmet	2	15,4	Intakt	46	52,9
Tapt	1	7,7	Skadet	27	31
			Skjemmet	3	3,4
			Tapt	1	1,1
<i>Totalt</i>	<i>13</i>	<i>100</i>	<i>Totalt</i>	<i>87</i>	<i>100</i>

En stor andel av lokalitetene inngår i vernekategori B. Oversikten viser at kulturminner i vernekategori A og vernekategori B har omtrent lik andel skadete kulturminner (ca 30 %).

5.10.3. Forholdet kontrollerte kontra ukontrollerte tap

To lokaliteter er tapt ved dette omdrevet. De ligger begge innenfor reguleringsplaner, fra henholdsvis 2010 og 2016, under formål «frittliggende småhusbebyggelse» og «gang-/sykkelvei». Lokaliteten innenfor «frittliggende småhusbebyggelse» ble det gitt dispensasjon for i 2009 (§ 8, 4 ledd), mens det ikke foreligger dispensasjonsvedtak for lokaliteten som ligger under formål «gang- og sykkelvei» og som samtidig er markert med hensynssone kulturmiljø. Dette anses som et ukontrollert tap.

6. Konklusjon

Figur 6-1. Gammetuften ID 8339 ligger innenfor en golfbane (formål idrettsanlegg i KPA), ved Kjerringneset. Lokaliteten ble registrert som intakt. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

Et representativt utvalgt av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Sortland kommune er blitt kontrollregistrert og analysert. Fokuset i analysene har vært på tilstandsendring, årsaker til eventuell tilstandsendring samt variabler som brukes til å si noe om hvilke lokaliteter som utsettes for tap/ skade. Det har vært et mål, ut fra registreringene, å si noe om hvilke lokaliteter som er mest utsatt for tap og skade/ skjemming, hva som er årsaken til dette og om det finnes fellestrekk. På bakgrunn av gjennomgangen kan vi trekke ut noen generelle observasjoner knyttet til trusselbilder og effekter av vern.

Ved forrige omdrev (2018) ble 48 av 100 lokaliteter registrert som uendret/ intakt, det vil si *uten endring i tilstand*. 25 av disse hadde tidligere tilstandstype skadet eller tildekket, 12

var intakt og 11 av disse hadde ikke tidligere satt tilstandstype i Askeladden. Dersom man legger til antall lokaliteter som ble registrert som «uendret» i 2018, men var registrert som skadet/ tildekket ved tidligere omdrev (før 2018), blir det til sammen 50 lokaliteter. Dette betyr at nærmere 50 % av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet hadde tilstandsstatus skadet/ skjemmet/ tildekket/ tapt etter forrige omdrev.

25 lokaliteter hadde tilstandsstatus skadet/skjemmet/tapt ved forrige omdrev og representerte en endring av tilstand fra tidligere kontroll. Dette utgjorde 24 % av lokalitetene i utvalget. Siden man ved kontrollregistreringen i 2018 skiftet fokus fra enkeltminner til lokaliteter, var det et noe annet utvalg enn tidligere. De registrerte tap/skjemming/skadene hadde derfor ikke nødvendigvis skjedd i årene like før 2018.

Kontrollregistreringene i 2023 viser at 38 lokaliteter, som utgjør 38 % av totalen i programmet, enten er skadet, skjemmet eller tapt. Tolv av disse skadete/ skjemmete/ tapte lokalitetene, det vil si 12 %, representerte en endring i tilstandsstatus.

Det kan altså registreres en nedgang i antall skadete/ skjemmete/ tapte lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet i Sortland, fra 24 % i 2018 til 12 % i 2023. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på endringen i programmet i 2018, fra enkeltminner til lokaliteter, som medfører at endringene i tilstand ved forrige omdrev ikke nødvendigvis hadde skjedd innenfor de siste fem årene. Dette utgjør en statistisk uregelmessighet som gjør sammenligningen noe usikker.

Ved kontrollregistreringen i 2018 var fire lokaliteter tapt uten at det var innvilget dispensasjon (tapt, ulovlig fjernet). I 2023 er to lokaliteter tapt. Disse omfattes begge av reguleringsplaner og ligger under formål for henholdsvis bolig og gang- og sykkelvei. En av lokalitetene er det gitt dispensasjon fra kulturminneloven § 8, 4 ledd, men den andre er ulovlig fjernet. En nedgang fra fire ukontrollerte tap, til ett ukontrollert og ett kontrollert tap, representerer en forbedring. Det er verdt å merke seg at det er gitt dispensasjon fra kulturminneloven (§ 8.4) til fjerning av fire lokaliteter som ved kontrollregistreringen i 2023 enda lå intakt i terrenget.

Bare tre av de ti tilfellene av skade/ skjemming var helt nye skader. De øvrige tilfellene representerer en *ytterligere* skjemming/skade. Av dette framgår det at lokaliteter som allerede er skadet og/eller skjemmet, også er utsatt for ytterligere skade og/eller skjemming.

Seks av ti lokaliteter som er skadet/ skjemmet er bosetning-aktivitetsområder. Tre lokaliteter med skade/ skjemming er gravfelt/ gravminner og ett båtstøanlegg. Bosetning-aktivitetsområder er den vanligste kulturminnearten i kommunen, fulgt av kategorien

gravminner/ gravfelt. Resultatene gir ikke grunnlag for å si at enkelte kulturminner i Sortland er mer utsatt for skade/ skjemming enn andre.

Stort sett alle de utvalgte lokalitetene i Sortland ligger i landbruksområder eller utmark, typiske LNF -områder i kommuneplanen. De fleste endringene i tilstand i form av skjemming/skade/tap har også skjedd i arealbrukstyper knyttet til landbruk (dyrka mark/ åker eller brakkland/ randvegetasjon - 6 stk) og utmark (typisk strandsone/elvebredd og skog - 4 stk). Tallene gir ikke grunnlag for å si noe om hvilken type areal som har mest tap, skader og skjemming. Dette er en endring siden forrige omdrev, der det framgikk at tap/ skade hadde skjedd med en tydelig overrepresentasjon i områder med dyrka mark.

Bygg/ anlegg-industri/vei er hovedårsak i tre av de 10 tilfellene av skade og skjemming i Sortland kommune, noe som utgjør 30 %. Deretter følger jordbruk (2 stk) og fritidsaktiviteter (2 stk) som årsak til endringer ved dette omdrevet, samt sammensatt skadeårsak (3stk). Naturprosesser (rotvelt og erosjon) utgjør bare en liten del av trusselbildet (delvis årsak i to tilfeller). Dette er en endring siden forrige omdrev, der jordbruk, i hovedsak dyrking, utmerket seg ved å stå for nærmere halvparten av alle registrerte skader og 36 % av årsaken til alle tap/skader/ skjemming samlet sett. Bygg/ anlegg-industri/ vei og byggeaktiviteter var den nest største årsaken til tap/ skade/ skjemming i 2018 (32 %).

Alle de tre tilfellene av skade/ skjemming knyttet til bygg/ anlegg-industri/ vei er knyttet til grøfting og andre tiltak nær veger. Dersom vi ser på årsakene ved de sammensatte skadeårsakene, ser vi at grøfting/ grusing/ hogst langs vei er delvis årsak to steder. Også ett av tapene i dette omdrevet er knyttet til anlegging av vei. Samlet sett kan det se ut til at arbeid langs vei, i form av grøfting, hogst og grusing er en særlig problemstilling for kulturminnene i Sortland.

De fleste lokalitetene med registrert tap/ skade/ skjemming i 2023 ligger langs Sortlandssundet, nær vei og/ eller bebygde områder. Dette er det samme bildet som ved forrige omdrev (2018).

Syv av de 12 lokalitetene med ny tap/ skade/ skjemming ligger i områder som omfattes av reguleringsplaner, og fire av disse er markert med hensynssone/verneformål i reguleringsplanen de inngår i. Dette betyr at kontrollregistreringene 2023 ikke gir holdepunkter for å si at lokaliteter som har et vern gjennom reguleringsplaner har mindre fare for tap og skade enn lokaliteter som mangler vern gjennom planen de inngår i.

Gjengroing er en problemstilling på flere av lokalitetene. Gjengroing er ikke en egen tilstandstype i programmet (kun en årsak). Ved kontrollregistreringen ble det notert på

hvilke lokaliteter gjengroing var en problemstilling. Det er notert som en viktig problemstilling på ni av lokalitetene i utvalget.

Figur 6-2. Gravminnet ID 17676 ved Reinsnesgrunnen består av et enkelt steinlag på knausen. I beskrivelsen i Askeladden heter det at røysa er helt ødelagt pga utkasting. Røysa er på bakgrunn av dette registrert som skadet ved tidligere kontrollregistreringer og dette er videreført i 2023. ID 27745, noe lenger sør, er også beskrevet som ødelagt, men ikke registrert som skadet i tilstandstype. Den er videreført som intakt ved kontrollen i 2023. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS

6.1. Råd til feltarbeidet

Registreringen i 2023 foregikk i siste halvdel av august. Det var i all hovedsak oppholdsvær og gode arbeidsforhold under registreringen. Flere lokaliteter var til dels svært gjengrodd av høyt gress og geitrams, noe som gjorde det vanskelig å gjenfinne enkeltminner på noen av lokalitetene. Ved registrering på våren ville dette problemet vært mindre.

Sortland er en kommune som i miljøovervåkingsprogrammet krevde mer timebruk per lokalitet enn det vi hadde sett for oss på forhånd. Dette skyldes i hovedsak store avstander med bil. En dag ble det leid båt for å frakte oss over Eidsfjorden til lokaliteter som lå langt fra bilvei. Det anbefales å ta kontakt med Ånstadblåheia vindpark i forkant av registreringene, for å få tilgang til lokalitetene Ånstadblåheia med bil (gjennom bom).

Storfe på beite var et problem i felt på enkelte av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet. Dette var særlig problematisk på lokalitetene mellom Vikbotn og Gåsfjorden på Langøya.

Figur 6-3 Okser på beite ved ID 102720 og 102718 på Åsen ved Storelvbukta. Lokaliteten ID 102720 ble ikke besøkt.

6.2. Råd til nye omdrev av miljøovervåkingsprogrammet

Kontrollregistreringene på Sortland 2023 avdekket noen endringer i vurdering av tilstand og årsak mellom de ulike omdrevene, og fra kommune til kommune, som kan ha betydning for de videre analysene i miljøovervåkingsprogrammet. I utvalget i Sortland ble det tydelig at mange lokaliteter med eldre og opprinnelige skader, har tilstandsstatus «skadet» i Askeladden databasen. Denne statusen blir videreført ved kontroll i 2018 med bruk av kategorien «uendret». Dette er noe ulikt praksis i andre kommuner, og en problemstilling man kan være oppmerksom på. Ved dette omdrevet er tilstanden til disse

lokalitetene i all hovedsak videreført som «skadet» ettersom kategorien «uendret» ikke lenger er i bruk.

Ved kontrollregistrering i 2023 er ikke gjengroing ansett som en årsak til skjemming eller skade på kulturminnene. Vi ser også her ulikheter i praksis ved de forskjellige omdrevne. Ved tidligere omdrev har enkelte lokaliteter blitt kategorisert som skjemmet/ skadet av *naturprosesser* i tilfeller der de er svært gjengrodd. Ettersom gjengroing ikke er vurdert som en årsak til endring ved registreringene på Sortland i 2023, vil denne problemstillingen ikke framgå av resultatene fra dette omdrevet. Det bør vurderes om «Gjengrodd» bør være en tilstandstype i miljøovervåkingsprogrammet.

Ideelt sett burde det utvikles et sett kriterier for kategorisering av arealbrukstype. Dagens praksis er ofte skjønnsmessig satt, og utvalget varierer ut fra hvem som har gjennomført registreringene.

Ved kontrollregistreringene på Sortland ble det klart at en kort *beskrivelse* av årsakene til tilstandstatus og eventuelle endringer er viktig. Ingen lokaliteter i Sortland hadde beskrivelser knyttet til tilstandstype eller årsak fra forrige omdrev (2018). For flere lokaliteter var det derfor vanskelig å forstå hvorfor enkelte tilstandstyper var satt, og hvorfor det representerte en endring.

I tillegg til beskrivelser er *bilder* i mange tilfeller avgjørende for å kunne vurdere endring i tilstand. Ved enkelte lokaliteter på Sortland var bildene knyttet til lokalitetene ikke tatt fra rett sted og noen ganger viser bildene andre lokaliteter, noe som gjorde sammenligningen problematisk noen steder.

6.3. Råd og forslag til oppfølging – til kommune og regional kulturmiljøforvaltning

Gjennomgangen i kap. 5.3 og 5.4 viser lokaliteter som bør befares av kulturmiljøforvaltningen.

Ved dette omdrevet var det fem lokaliteter som ikke ble gjenfunnet. Ingen av lokalitetene representerer endring i tilstandstype. Gjengroing var årsak i to av tilfellene, mens feil kartfesting trolig var årsaken til at to lokaliteter ikke ble gjenfunnet. En lokalitet ble ikke kontrollregistrert på grunn av okser på beite i området. Lokalitetene bør kontrollregistreres av kulturminnemyndighet, geometri oppdateres og det bør vurderes om de skal tas ut av utvalget.

Tabell 6-1. Lokalteter som er registrert med tilstandstype «ikke gjenfunnet» ved kontrollregistrering i 2023.

ID	Lokalitets-art	Tilstand 2018	Tilstand 2023	Ny tilstandsbeskrivelse
9389	Gravminne	Ikke gjenfunnet	Ikke gjenfunnet	Helt overgrodd/gjengrodd av geiterams. Hageavfall dumpet i kant/over lokalitetsgeometrien. Ikke mulig å gjenfinne enkeltminnet.
37688	Gravfelt	Uendret (ikke gjenfunnet i 2013)	Ikke gjenfunnet	Det er hugget en del bjørk på lokaliteten. Noe skogsavfall ligger igjen. Gjengroing - det har vokst opp høy vegetasjon. Ikke mulig å finne enkeltminnene. Gjengroing av også årsak til at kulturminnet ikke ble gjenfunnet i 2013 og 2018.
102718	Kullfremstillingsanlegg	Ikke gjenfunnet	Ikke gjenfunnet	Ikke gjenfunnet. Trolig feil kartfesting.
102720	Kullfremstillingsanlegg	Ikke gjenfunnet	Ikke gjenfunnet	Kulturminnet ble ikke kontrollregistrert pga okser på beite som hindret tilgang til området.
13958	Bosetningsaktivitetsområde	Ikke gjenfunnet	Ikke gjenfunnet	Trolig feil geometri. Ligger i storsteinsur, kampestein. Bratt skråning ned mot sjøen.

Gjennomgang av planstatus viste at det bare er en lokalitet i miljøovervåkingsprogrammet som har et vern gjennom kommuneplanens arealdel (kommunedelplan for Blåbyen). Dette bør rettes opp ved neste rullering av kommuneplanen.

Flere av lokalitetene som omfattes av reguleringsplaner er gitt et vern gjennom markering til hensynssone/ båndleggingssone eller spesialområde for bevaring. Markeringene på reguleringsplankartet er i flere tilfeller feil, og hele sikringssonen inngår ikke alltid i hensynssonemarkeringen/verneformålet. Det finnes også flere lokaliteter innenfor eldre planer, som ikke er markert med verneformål eller hensynssone. Enkelte av disse ligger innenfor byggeformål i planen. Disse lokalitetene er ekstra utsatt, fordi det kan framstå som de er godkjent for utbyggingsformål. Både kommunen og regional kulturmiljøforvaltning bør være ekstra oppmerksom på disse.

Skogbruk var en større del av trusselbildet i 2018 enn det som ble registrert i 2023. Det er imidlertid verdt å merke seg at enkelte kulturminner i utvalget ligger i hogstmoden skog, og står i fare for skade når skogen skal tas ut. Dette gjelder i første ID 173167, et gravfelt hvor det ble observert flere røyser utenfor lokalitetsavgrensningen ved kontrollen i 2023.

Figur 6-4. Ved strandlinjen øst for ID 105732, et samisk bosettingsområde ved Kvalvika i Olderfjorden. Foto: Guro Skjelstad, Asplan Viak AS.

7. Tabell over registrerte lokaliteter

ID	Kategori	Lokalitetsart	Tilstandstype	Endret	Årsak til endring
4604	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Ja	Intakt
4605	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Nei	
8339	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
8342	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Jordbruk
8343	B	Gravminne	Skadet	Nei	
9384	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
9389	B	Gravminne	Ikke gjenfunnet	Nei	
9396	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
9401	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
9404	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
9405	B	Gravminne	Skadet	Nei	
9407	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
13954	A	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ja	Ulovlig fjernet
13957	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Ja	Intakt
13958	B	Bosetning-aktivitetsområde	Ikke gjenfunnet	Nei	
17661	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
17671	B	Gravminne	Intakt	Nei	
17676	B	Gravminne	Skadet	Nei	
17677	B	Gravminne	Intakt	Nei	
17678	B	Gravminne	Intakt	Nei	
17680	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
17682	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
18611	A	Båtstø-anlegg	Skadet	Nei	
19213	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
27720	A	Båtstø-anlegg	Intakt	Nei	
27739	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
27745	B	Gravminne	Intakt	Nei	
27746	B	Gravminne	Skadet	Nei	
27751	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
33640	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Fritidsaktiviteter
37681	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
37688	A	Gravfelt	Ikke gjenfunnet	Nei	
37694	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
37708	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
37709	B	Gravminne	Intakt	Nei	
37710	B	Gravminne	Intakt	Nei	
37713	B	Gravfelt	Skadet	Nei	

37714	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
38790	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
47267	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
47706	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
47718	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
47724	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
48800	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
53414	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Ja	Intakt
57045	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
57052	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
57067	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
57073	B	Gravminne	Skadet	Nei	
59419	B	Gravminne	Intakt	Ja	Intakt
59858	B	Bosetning-aktivitetsområde	Forbedret	Ja	Utbedret/rettet
59869	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
59870	B	Gravfelt	Skadet	Ja	Sammensatt skadeårsak
59875	A	Gravfelt	Skadet	Ja	Sammensatt skadeårsak
59879	B	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Nei	
59891	B	Båtstø-anlegg	Skadet	Ja	Fritidsaktiviteter
65179	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Ja	Intakt
67656	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Ja	Sammensatt skadeårsak
67661	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
67670	B	Gravfelt	Forbedret	Ja	Utbedret/rettet
67672	B	Gravfelt	Forbedret	Ja	Utbedret/rettet
67687	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
68509	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
71735	A	Gårdsanlegg	Skadet	Nei	
76999	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
77004	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
94744	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
97056	B	Gravminne	Intakt	Nei	
97057	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102684	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102685	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102709	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102711	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102715	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
102717	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Ja	Intakt
102718	B	Kullfremstillingsanlegg	Ikke gjenfunnet	Nei	

102720	B	Kullfremstillingsanlegg	Ikke gjenfunnet	Nei	
105732	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
105757	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
105759	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
105766	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
105767	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
105769	B	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Ja	Intakt
117042	B	Gravminne	Skadet	Ja	Jordbruk
127588	B (tapt)	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ja	Dispensasjon
129558	B	Annen arkeologisk lokalitet	Skadet	Nei	
136739	B	Annen arkeologisk lokalitet	Skjemmet	Nei	
136859	B	Fangstlokalitet	Skjemmet	Nei	
136867	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
136869	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
137741	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
173167	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
175224	B (disp. ikke utgravd)	Bosetning-aktivitetsområde	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
175339	B (disp. ikke utgravd)	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
176941	A	Kokegroplokalitet	Intakt	Nei	
177710	B	Rituell-kultisk lokalitet	Intakt	Nei	
214872	B (disp. ikke utgravd)	Annen arkeologisk lokalitet	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
214879	B (disp. ikke utgravd)	Annen arkeologisk lokalitet	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
220987	A	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Nei	
222130	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	

8. Kilder

Bertelsen, Reidar 1985. Lofoten og Vesterålens historie - fra den eldste tida til ca. 1500 e.Kr. Kommunene i Lofoten og Vesterålen.

Guttormsen, Helge, 1990 Sortlands historie. Bind 1, Swartalande. Sortlands historie fra de eldste tider opp til 1720 e.Kr. Sortland kommune.

Holberg, E. 2015 Del 1: Frå pionertid til rikssamling ca. 9500 f.Kr.-1000 e.Kr. s.15-218. I Nielszen, A.R. (red.) Nordlands historie 1, før 1600. Håløygriket. Fagbokforlaget, Bergen.

Konsekvensutredning kulturmiljø Fv82 Reinsnes-Forfjord, Statens Vegvesens rapporter Nr. 664: [SVV rapport 664 Konsekvensutredning kulturmiljoe.pdf \(unit.no\)](#)

Kulturminneplan for Sortland 2020-2030. [Microsoft Word - kulturminneplan revidert tekst 4.docx \(sortland.kommune.no\)](#)

Lokalhistoriewiki. [lokalhistoriewiki.no](#)

Planregister, Sortland kommune. [GISLINE WebPlan 4.1.13](#)

Rapport Forsvarsbygg. Evenes flystasjon og Harstad/Narvik lufthavn, Evenes. Reguleringsplan med konsekvensutredning. Kulturminner og kulturmiljø. 2019.

Store Norske leksikon. Sortland. Lest 15.02.23: [Sortland - Store norske leksikon \(snl.no\)](#)

Sweco. MOV-ARK-Rapport NR. 8. Miljøovervåkningsprogram - Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner. Rapport fra registreringer 2018. Sortland kommune.

Wikipedia. Sortland. Lest 15.02.23: [Sortland - Wikipedia](#)

9. Vedlegg - registreringskategorier

Tilstandstype (Lok)	Forklaring
Dispensasjon, ikke fjernet	<i>Det er gitt tillatelse til inngrep i, eller fjerning av, kulturminnet, men det aktuelle tiltaket er ikke gjennomført</i>
Forbedret	<i>Kulturminnets tilstand er forbedret i forhold til sist registrerte tilstand</i>
Ikke gjenfunnet	<i>Kulturminnet kan ikke lokaliseres/ gjenfinnes</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er tilsynelatende urørt</i>
Skadet	<i>Kulturminnet er skadet ved naturhendelser eller menneskelige inngrep som forringer dets tilstand. Overpløyde kulturminner i dyrka mark skal defineres og registreres som skadet.</i>
Skjemmet	<i>Forsøpling og/eller visuell forringelse av kulturminnet, dets sikringszone eller omgivelser</i>
Tap	<i>Kulturminnet er tapt/ borte</i>
Tildekket	<i>Kulturminnet er skjult under, eller gjenfylt med, blant annet jordmaser, grus eller byggematerialer. Kategorien omfatter også intensjonell tildekking av kulturminner i forbindelse med sikring, slik som i tilfellet bergkunst. Tildekking omfatter ikke naturlige prosesser som sedimentasjon og biologisk vekst</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Barmarkskjøring	<i>Skade eller tap forårsaket av kjøring utenfor vei</i>
Bygg/anlegg, industri/vei	<i>Skade eller tap som følge av større offentlige og private utbyggingsprosjekter</i>
Byggeaktiviteter	<i>Skade eller tap som følge av blant annet mindre privat nybygging eller utvidelse, for eksempel bolig, campingplass, hytteanlegg, hageanlegg, bryggeanlegg, garasje samt adkomstvei</i>
Dispensasjon	<i>Tap eller skade som følge av gitt dispensasjon (tillatelse) til inngrep i kulturminnet</i>
Dyreaktiviteter	<i>Skader påført av ville dyr, insekter mm</i>
Fritidsaktiviteter	<i>Skade eller tap forårsaket av friluftsliv, for eksempel tråkk, sti, utkikkspunkt, skilting, rasteplass, bål plass og leirplass</i>
Gjengroing	
Hærverk	<i>Intensjonell skade på kulturminnet</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er ikke skadet eller tapt. Skal kun brukes i kombinasjon med tilstandstype intakt</i>
Jordbruk	<i>Skade eller tap som kan oppstå som følge av blant annet pløying, dyrking, nydyrking, tildekking, planering, deponering av masse, husdyrhold, beite og opparbeiding av landbruks- eller adkomstveier</i>
Kriminalitet	<i>Skade eller tap som skyldes forsettlig inngrep, for eksempel tagging, plyndring og tyveri</i>
Materialuttak	<i>Skade eller tap som følge av blant annet masseuttak og grustak</i>
Metallsøk	<i>Skade som følge av metallsøking på kulturminnet.</i>
Militær virksomhet	<i>Skade eller tap som oppstår i forbindelse med militærøvelser eller annen militær aktivitet</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Naturprosesser	<i>Skade eller tap som skyldes naturlige årsaker, for eksempel rotvelt, flom, erosjon, gjengroing, forsumping, skogbrann, ras og nedbryting. Ikke erosjon i forbindelse med vassdragsregulering</i>
Sammensatt skadeårsak	<i>Flere skade- eller tapsårsaker finnes, og det er vanskelig å identifisere hovedårsaken.</i>
Sikring	<i>Tiltak for å bevare kulturminnet</i>
Skjøtsel	<i>Endringer (positive eller negative) i forbindelse med vedlikehold og utbedring av kulturminnet</i>
Skogbruk	<i>Skade eller tap som oppstår i forbindelse med skogsdrift, for eksempel nyplanting, markberedning, hogst, bruk av vinsj, kjørespor/ slitasje og skogsveier/ adkomstveier</i>
Tilrettelegging	<i>Tiltak i forbindelse med tilrettelegging for publikum</i>
Ulovlig fjernet	<i>Kulturminnet er ulovlig fjernet</i>
Utbedret/ rettet	<i>Kulturminnets tilstand er bedret som følge av utbedring eller retting</i>
Vassdragsregulering	<i>Tap eller skade som følge av erosjon i forbindelse med vassdragsregulering</i>
Ukjent	<i>Årsak til tap eller skade er ukjent</i>

Arealbruk	Forklaring
Beitemark	
Boligområde	
Brakkland (tidligere dyrket)	
Dyrket mark/åker	<i>Innmark</i>
Fjell/vidde/hei	
Gjengroingsområde	<i>f.eks. pionervegetasjon, buskvegetasjon, kratt og ung løvskog</i>
Grøntområde/offentlig areal	
Hav, sjø	
Hytteområde	
Innsjø, vassdrag	
Kirkegård	
Marginalområder ved kysten	
Militært område	
Myr	
Næring/industri/massetak	
Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)	
Skog	
Skog; produktiv/hogstfelt	
Strandsone/elvbredd	
Tun, hage	
Vei/jernbane	

